

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

DES | Departament Ekonomii
Społecznej i Solidarnej

**SPRAWOZDANIE
Z REALIZACJI PROGRAMU WSPÓŁPRACY
MINISTRA RODZINY, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ
Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI
ORAZ PODMIOTAMI WYMIENIONYMI
W ART. 3 UST. 3 USTAWY
O DZIAŁALNOŚCI POŻYTKU PUBLICZNEGO
I O WOLONTARIACIE
NA LATA 2018–2020
ZA ROK 2018**

Biblioteka
Ekonomii
Społecznej
i Solidarnej

SPRAWOZDANIE
Z REALIZACJI PROGRAMU WSPÓŁPRACY
MINISTRA RODZINY, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ
Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI
ORAZ
PODMIOTAMI WYMIENIONYMI W ART. 3 UST. 3 USTAWY
O DZIAŁALNOŚCI POŻYTKU PUBLICZNEGO
I O WOLONTARIACIE
NA LATA 2018–2020
ZA ROK 2018

Kwiecień 2019 r.

**Departament Ekonomii Społecznej i Solidarnej
w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
ul. Nowogrodzka 1/3/5
00-513 Warszawa**

Spis treści

Wstęp	5
I. Cel główny i cele szczegółowe Programu	8
II. Formy współpracy MRPiPS z organizacjami pozarządowymi	8
III. Zadania realizowane w ramach wdrażania Programu	9
IV. Sposób realizacji Programu	10
IV.1. Wdrażanie programów będących w dyspozycji Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej	14
IV.1.1. Rządowy Program na Rzecz Aktywności Osób Starszych na lata 2014–2020	14
IV.1.2. Program „Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu – nowy wymiar 2020”	15
IV.1.3. Program „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym”	16
IV.1.4. Program „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi” ..	17
IV.1.5. Karta Dużej Rodziny	18
IV.1.6. Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020	18
IV.1.7. Program Asystent Rodziny i Koordynator Rodzinnej Pieczy Zastępczej	19
IV.1.8. Resortowy Program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH+”	20
IV.1.9. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej	21
IV.1.10. Program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”	22
IV.2. Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020	23
IV.3. Ciała opiniodawczo-doradcze i pomocnicze oraz zespoły	32
IV.3.1. Rada do spraw Polityki Senioralnej	33
IV.3.2. Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej	33
IV.3.3. Komitet Akredytacyjny do spraw systemu akredytacji oraz standardów usług i działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej	34
IV.3.4. Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych	35
IV.3.5. Polska Rada Języka Migowego	36
IV.3.6. Rada Zatrudnienia Socjalnego	36
IV.3.7. Rada Pomocy Społecznej	37
IV.3.8. Rada Rynku Pracy	38
IV.3.9. Zespół do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych	39

IV.3.10.	Zespół do spraw Opracowania Rozwiązań w zakresie Poprawy Sytuacji Osób Niepełnosprawnych i Członków ich Rodzin	40
IV.3.11.	Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	41
IV.3.12.	Zespół Doradczy do spraw Wdrażania Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020	41
IV.3.13	Rada Działalności Pożytku Publicznego oraz Komitet do spraw Pożytku Publicznego	41
V.	Prowadzenie polityki informacyjnej na zewnątrz i inne działania	42
V.1.	Polityka informacyjna	42
V.2.	Opracowanie rekomendacji i wytycznych	47
V.3.	Komisje konkursowe i patronaty	48
V.4.	Nadzór nad fundacjami	50
V.5.	Funkcjonowanie spółdzielni socjalnych	50
VI.	Jednostki organizacyjne podległe i nadzorowane	51
VI.1	Ochotnicze Hufce Pracy	51
VI.2	Centrum Partnerstwa Społecznego „Dialog” im. Andrzeja Bączkowskiego	52
VI.3	Instytut Pracy i Spraw Socjalnych	53
VI.4	Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych	53
VI.5	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	54
VII.	Środki finansowe przeznaczone na realizację Programu	54
VIII.	Wskaźniki oceny realizacji Programu	56
IX.	Podsumowanie	57

Wstęp

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, zwane dalej MRPiPS, jako pierwsze podjęło się opracowania resortowego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi pn. *Program współpracy Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2015–2017*, włączając współpracujące z MRPiPS organizacje III sektora w każdy etap tworzenia Programu.

Podstawę prawną tworzenia Programu stanowi art. 5b ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. 2018 r. poz. 450, 650, 723, 1365 oraz z 2019 poz. 37), zwanej dalej UDPPiW.

Projekt Programu Współpracy na lata 2018-2020 został przygotowany przez ówczesny Departament Ekonomii Społecznej i Pożytku Publicznego na podstawie danych uzyskanych od komórek organizacyjnych MRPiPS oraz jednostek podległych i nadzorowanych przez MRPiPS. W pracach nad Programem współpracowano z Radą Działalności Pożytku Publicznego, która uchwałą z dnia 20 czerwca 2017 r. powołała doraźny Zespół problemowy Rady ds. przygotowania Programu współpracy MRPiPS z organizacjami pozarządowymi.

W celu uspołecznienia procesu tworzenia programu założona została także skrzynka mailowa: programwspolpracy@mrpips.gov.pl, gdzie drogą elektroniczną każdy mógł przesłać propozycje i sugestie dot. tworzonego dokumentu.

Informacja o możliwości przesłania na powyższy adres sugestii dotyczących zapisów w nowym programie została opublikowana na stronie ekonomiaspoleczna.gov.pl.

Program *współpracy Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2018–2020*, zwany dalej Programem, został przyjęty zarządzeniem nr 29 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2017 r.¹

Sprawozdanie z realizacji Programu współpracy za rok 2018 jest czwartym sprawozdaniem opracowanym przez MRPiPS. Poprzednie za lata 2015, 2016 oraz 2017 odnosiły się do Programu współpracy Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 UDPPiW na lata 2015–2017.

Bieżący dokument podsumowuje pierwszy rok realizacji obecnie obowiązującego Programu.

Program współpracy Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z organizacjami pozarządowymi wspiera i ułatwia współpracę resortu z organizacjami pozarządowymi w zakresie wynikającym z ustawy z dnia 4 września 1997 roku o działach administracji rządowej (Dz.U.

---

¹ Zarządzenie nr 29 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 listopada 2017 r. w sprawie przyjęcia programu współpracy Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2018–2020.

z 2018 r. poz. 762). Zgodnie z jej przepisami Minister kieruje działami: praca, rodzina oraz zabezpieczenie społeczne.

W 2018 r. w ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi szczególne miejsce zajmowało wsparcie dla rodzin z dziećmi. Rodzina znajduje się w centrum polityki społecznej rządu. Tkwi w niej potencjał, który jest źródłem rozwoju naszego kraju. W tym zakresie Ministerstwo realizuje m.in. Resortowy Program Rozwoju Instytucji Opieki nad Dziećmi do lat 3 „MALUCH+” oraz Kartę Dużej Rodziny.

Do zadań MRPiPS należy również kształtowanie kierunków polityki rynku pracy, tworzenie programów przeciwdziałania bezrobociu oraz koordynowanie publicznych służb zatrudnienia, a także pomocy społecznej. MRPiPS przygotowuje także rządowe i resortowe programy wsparcia osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz programy aktywnych form pomocy dla wybranych kategorii osób z grup szczególnego ryzyka, w tym w szczególności osób dotkniętych ubóstwem. Pomoc społeczna ma na celu wspieranie osób i rodzin w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych, z którymi nie są w stanie sobie poradzić, wykorzystując własne możliwości i uprawnienia. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w formie finansowej, rzeczowej oraz w formie usług. Priorytetem MRPiPS są również osoby starsze, które potrzebują szczególnego wsparcia. MRPiPS uwzględniając zmiany demograficzne zachodzące w polskim społeczeństwie, konsekwentnie realizuje politykę senioralną wdrażając Programy tj. Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020. Programy skierowane dla seniorów są istotnym elementem budowania kompleksowego wsparcia dla różnych grup społecznych. Polityka rodzinna obejmuje bowiem nie tylko dzieci, ale uwzględnia właśnie potrzeby osób starszych. Seniorzy, jeżeli zdrowie im na to pozwala, chcą być aktywni, także na emeryturze. MRPiPS przywiązuje więc dużą wagę do stworzenia osobom starszym warunków do aktywnego i satysfakcjonującego życia po zakończeniu aktywności zawodowej. Kluczowe jest bowiem zapobieganie wykluczeniu osób starszych.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej odpowiada za kreowanie polityki w zakresie ekonomii społecznej i solidarnej. Ekonomia społeczna i solidarna jest sferą aktywności obywatelskiej i społecznej, która poprzez działalność gospodarczą i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu. Podmioty ekonomii społecznej i solidarnej to przede wszystkim podmioty działające w sferze pożytku publicznego takie jak stowarzyszenia, fundacje oraz podmioty sfery gospodarczej utworzone w związku z realizacją celu społecznego – spółki non-profit i spółdzielnie, których celem jest zatrudnienie np. inwalidów i niewidomych. Są to także spółdzielnie socjalne, jednostki reintegracyjne, czyli takie, których głównym celem jest ponowna integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (m.in. Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej czy Centra i Kluby Integracji Społecznej). Obecnie w Polsce działa ok. 100 tys. podmiotów ekonomii społecznej. Realizując politykę w zakresie ekonomii społecznej Ministerstwo wdraża *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2014–2023. Ekonomia Solidarności Społecznej*².

---

² Uchwała nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. (MP. 2014 poz. 811 tom 1) oraz uchwała nr 11 Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2019 zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej” (MP 2019 poz. 214).

MRPiPS koncentruje się także na osobach potrzebujących pomocy. Pracuje nad zapewnieniem równych szans dla osób z niepełnosprawnościami. Osoby niepełnosprawne stanowią 12,2 proc. mieszkańców kraju. Wsparcie tej grupy nie ogranicza się jedynie do dużych programów. To także szereg zadań w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej, zatrudniania osób niepełnosprawnych oraz warsztatów terapii zajęciowej.

Do działań MRPiPS należą również sprawy ubezpieczeń społecznych i zaopatrzenia społecznego, funduszy emerytalnych, świadczeń socjalnych, zatrudnienia, kombatantów i osób represjonowanych, koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

Wszystkie te działania, z uwagi na fakt, iż organizacje pozarządowe i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 UDPPiW prowadzą działalność pożytku publicznego, mogą być przez nie wykonywane, w ramach powierzenia bądź wspierania realizacji zadań publicznych, z zakresu polityki rynku pracy, polityki rodzinnej oraz zabezpieczenia społecznego.

Należy tu nadmienić, że MRPiPS korzysta z potencjału jaki drzemie w organizacjach pozarządowych, poprzez partnerską formułę realizacji zadań oraz dialog w ramach ciał opiniodawczo-doradczych.

I. Cel główny i cele szczegółowe Programu

Celem głównym Programu jest pogłębiona współpraca MRPiPS z organizacjami pozarządowymi i podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 UDPPiW w zakresie planowania i realizacji polityk publicznych w obszarze wspierania rodziny, zabezpieczenia społecznego oraz pracy.

Celami szczegółowymi Programu są:

- wzmocnienie współpracy między- i wewnątrzsektorowej w zakresie wypracowywania rozwiązań mających na celu wsparcie osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz rodzin w poprawie ich sytuacji życiowych;
- rozwijanie partnerstwa publiczno-społecznego w realizacji zadań publicznych, w tym usług społecznych użyteczności publicznej;
- wzmocnienie potencjału podmiotów ekonomii społecznej, w tym organizacji pozarządowych, w obszarze aktywizacji zawodowej oraz reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, świadczenia usług społecznych użyteczności publicznej oraz realizacji zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego.

II. Formy współpracy MRPiPS z organizacjami pozarządowymi

Zgodnie z założeniami Programu współpraca finansowa MRPIPS i organizacji pozarządowych mogła być prowadzona w zakresie realizacji zadań publicznych w formie:

- powierzenia wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji;
- wspierania wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji.

Współpraca niefinansowa polegać może na:

- wzajemnym informowaniu się o planowanych kierunkach działalności;
- konsultowaniu z organizacjami pozarządowymi projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji, uwzględniając udział obywateli lub bezpośrednich beneficjentów;
- konsultowaniu projektów aktów normatywnych dotyczących sfery zadań publicznych, o której mowa UDPPiW z ciałami opiniodawczo-doradczymi z uwzględnieniem wiedzy i informacji pochodzących od obywateli oraz biorąc pod uwagę interesy obywateli;
- spotkaniach zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym, złożonych z przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz przedstawicieli właściwych organów administracji publicznej.

W ramach działań prowadzonych przez MRPiPS organizacje pozarządowe były zapraszane do udziału w pracach wspólnych zespołów tj. Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej, zwany dalej KKRES, i jego grup roboczych, których zadaniem było tworzenie lub opiniowanie rozwiązań w zakresie problematyki znajdującej się w kompetencjach MRPiPS. Znaczną wagę przywiązywano do realizacji projektów własnych MRPiPS w formule partnerskiej np. projekt pn. „System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej” lub

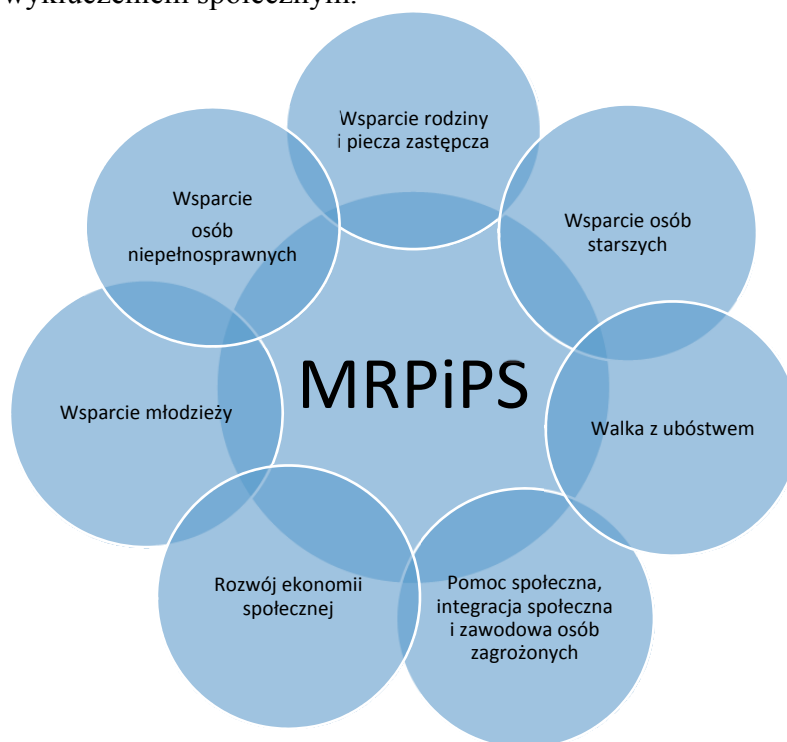
„System certyfikacji znakami jakości dla podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego”. Takie rozwiązanie pozwala na wykorzystanie doświadczeń zarówno strony rządowej, jak i pozarządowej, dzięki czemu osiągnięcie zamierzonego celu będzie bardziej efektywne. MRPiPS obejmowało także patronatem szereg inicjatyw (o które wnioski składały głównie organizacje pozarządowe). Również w przypadku działań informacyjno-promocyjnych (np. organizacja konferencji, seminariów) MRPiPS starał się korzystać z doświadczeń i nawiązywać współpracę z organizacjami pozarządowymi.

III. Zadania realizowane w ramach wdrażania Programu

Zadania zaplanowane do realizacji przez MRPiPS zostały sformułowane na podstawie rekomendacji zawartych w sprawozdaniach z realizacji Programu współpracy na lata 2015–2017, propozycji zgłoszonych podczas spotkań roboczych oraz informacji przekazanych przez jednostki organizacyjne MRPiPS.

Priorytetowe zadania publiczne wskazane w Programie to:

- wsparcie rodziny i piecza zastępcza;
- wsparcie osób starszych;
- wsparcie osób niepełnosprawnych;
- wsparcie młodzieży;
- rozwój ekonomii społecznej;
- walka z ubóstwem;
- wsparcie z zakresu pomocy społecznej, integracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

IV. Sposób realizacji Programu

W ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi w 2018 r. MRPiPS realizowało następujące programy i działania:

- 1. Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020**
Celem Programu jest poprawa jakości i poziomu życia osób starszych dla godnego starzenia się poprzez aktywność społeczną. Program ma przyczynić się do pełniejszego korzystania z potencjału społeczno-zawodowego osób starszych, aby mogły one pełnić różne role społeczne w życiu publicznym. Ważne jest również uwzględnienie w działaniach ograniczeń wynikających z barier funkcjonalnych, na które narażone mogą być osoby starsze.
- 2. Program „Aktywne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu – nowy wymiar 2020”**
Celem Programu jest włączanie i wzmacnianie uczestniczenia w życiu społecznym i zawodowym osób wykluczonych społecznie oraz rozwój systemu aktywnej integracji poprzez wsparcie jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych.
- 3. Program „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym”**
Celem Programu jest inspirowanie i wspieranie działań nakierowanych na przeciwdziałanie i rozwiązywanie problemu bezdomności, inspirowanie do wdrażania nowych metod pracy z osobami bezdomnymi oraz programów aktywizacji społecznej i zawodowej tych osób.
- 4. Program „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi”**
Celem Programu jest tworzenie warunków sprzyjających poprawie sytuacji życiowej i społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi, zwłaszcza osób chorych psychicznie i upośledzonych umysłowo, a tym samym wzmocnienie i poszerzenie sieci wsparcia społecznego poprzez dofinansowanie samorządów gmin oraz podmiotów funkcjonujących w obszarze pomocy społecznej, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2018 r. poz. 1508, 2192, 2245, 2354, 2529 oraz z 2019 r. poz. 271).
- 5. Karta Dużej Rodziny**
Celem Programu jest poszerzenie kręgu podmiotów oferujących uprawnienia posiadaczom Karty Dużej Rodziny. Uprawnienia te są związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego i wychowaniem dzieci.
- 6. Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020**
Celem Programu jest zapewnienie najuboższym mieszkańcom Polski pomocy żywnościowej oraz uczestnictwa w działaniach w ramach środków towarzyszących.
- 7. Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej**

Celem Programu jest wspieranie jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego w rozwoju systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej, w tym zwiększenie dostępu do usług asystenta rodziny w gminie oraz do usług koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej na poziomie samorządu powiatu.

- 8. Resortowy Program Rozwoju Instytucji Opieki nad Dziećmi do lat 3 „MALUCH+”**
Celem Programu jest zwiększenie dostępności terytorialnej i finansowej miejsc opieki w żłobkach, klubach dziecięcych i u dziennych opiekunów.
- 9. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej**
Program stanowi, że do roku 2020 podmioty ekonomii społecznej staną się ważnym elementem aktywizacji osób w trudnej sytuacji na rynku pracy oraz dostarczycielem usług użyteczności publicznej działającymi we wspólnotach samorządowych.
- 10. Program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”**
Program ma na celu umożliwienie rzeczywistej i pełnej integracji społecznej osób niepełnosprawnych oraz wsparcie psychologiczne, społeczne, funkcjonalne i ekonomiczne ich rodzin.
- 11. Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020**
Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój, zwany dalej PO WER, stanowi odpowiedź na wyzwania sformułowane w Strategii Europa 2020 i jest jednocześnie instrument jej realizacji. Program uwzględnia długofalowe wyzwania związane z globalizacją, rozwojem ekonomicznym, jakością polityk publicznych, zjawiskami demograficznymi, czy inwestycjami w kapitał ludzki.

Przy Ministrze Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej funkcjonowały następujące ciała opiniodawczo-doradcze i pomocnicze oraz zespoły z udziałem przedstawicieli organizacji pozarządowych³:

- 1. Rada do spraw Polityki Senioralnej**
Do głównych zadań Rady należy opracowywanie kierunków działań adresowanych na rzecz osób starszych w Polsce, inicjowanie, wspieranie i promowanie rozwiązań z zakresu polityki społecznej na rzecz osób starszych, a także przedstawianie Ministrowi Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej propozycji rozwiązań na rzecz rozwoju systemu wsparcia osób starszych.
- 2. Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej**
Do głównych zadań Komitetu należy udział w koordynacji działań w zakresie rozwoju ekonomii społecznej na poziomie krajowym, rekomendowanie decyzji o charakterze strategicznym w zakresie realizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, zwanego dalej KPRES, m.in. w oparciu o coroczne raporty o stanie ekonomii społecznej

---

³ Zakres działalności wskazanych ciał i zespołów może ulec zmianie w okresie realizacji Programu współpracy Ministra Rodziny Pracy i Polityki Społecznej z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. UDPPiW na lata 2018–2020. Zmiany te nie powodują konieczności aktualizacji Programu.

oraz przeglądy śródkresowe KPRES, a także współpraca z regionalnymi komitetami rozwoju ekonomii społecznej.

3. Komitet Akredytacyjny do spraw systemu akredytacji oraz standardów usług i działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej

Do głównych zadań Komitetu należy określanie zasad i warunków realizacji procedury akredytacji oraz zakresu standardów usług i działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej oraz monitoring zasad funkcjonowania procedury akredytacji oraz standardów usług i działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej

4. Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych

Do głównych zadań Rady należy przygotowywanie propozycji przedsięwzięć zmierzających do integracji osób niepełnosprawnych, proponowanie rozwiązań w zakresie zaspokajania potrzeb osób niepełnosprawnych, wynikających z niepełnosprawności, a także opiniowanie rządowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych oraz informacji o ich realizacji.

5. Polska Rada Języka Migowego

Do głównych zadań Rady należy ustalanie rekomendacji w celu prawidłowego stosowania komunikacji migowej, upowszechnianie i promowanie wiedzy o języku migowym poprzez wspieranie inicjatyw promujących rozwiązania na rzecz osób uprawnionych i upowszechniających rozwiązania wspierające komunikowanie się oraz sporządzanie opinii o funkcjonowaniu przepisów ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (t.j. Dz.U. z 2017 r. , poz. 1824), opiniowanie projektów dokumentów rządowych w zakresie dotyczącym funkcjonowania osób uprawnionych.

6. Rada Zatrudnienia Socjalnego

Do głównych zadań Rady należy opiniowanie projektów aktów prawnych oraz inicjowanie zmian przepisów prawa w zakresie zatrudnienia socjalnego, przygotowywanie ekspertyz dotyczących wybranych obszarów zatrudnienia socjalnego oraz przedstawianie ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego okresowych informacji o swojej działalności.

7. Rada Pomocy Społecznej

Do głównych zadań Rady należy opiniowanie projektów aktów prawnych oraz inicjowanie zmian przepisów prawa w zakresie pomocy społecznej, przygotowywanie ekspertyz dotyczących wybranych obszarów pomocy społecznej, przedstawianie ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego okresowych informacji o swojej działalności oraz przyjmowanie i opiniowanie dla Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wniosków o nagrody specjalne za wybitne osiągnięcia w zakresie pomocy społecznej.

8. Rada Rynku Pracy

Do głównych zadań Rady należy inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do pełnego i produktywnego zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich, opiniowanie przedłożonych przez ministra właściwego do spraw pracy priorytetów, wzoru podziału środków Krajo-

wego Funduszu Szkoleniowego i planu ich wydatkowania, a także realizacja zadań określonych w przepisach ustawy z dnia 13 lipca 2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz.U. z 2018 r. poz. 1433 i 2192 oraz opiniowanie projektów ustaw dotyczących promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej.

9. Zespół do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych

Do głównych zadań Zespołu należy wymiana informacji w sprawie działań związanych z wdrażaniem postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych⁴ oraz wymiana informacji na temat planowanych zmian rozwiązań prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych lub mogących mieć wpływ na ich sytuację.

10. Zespół do spraw Opracowania Rozwiązań w zakresie Poprawy Sytuacji Osób Niepełnosprawnych i Członków ich Rodzin

Do głównych zadań Zespołu należy analiza aktualnej sytuacji osób niepełnosprawnych i członków ich rodzin ze szczególnym uwzględnieniem dostępu do edukacji, kultury, zatrudnienia oraz świadczeń zdrowotnych, proponowanie kompleksowych rozwiązań w zakresie poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych i członków ich rodzin z uwzględnieniem postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 1169), a także przedstawianie propozycji rozwiązań legislacyjnych i systemowych mających na celu poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych i członków ich rodzin.

11. Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

Do głównych zadań Zespołu należy inicjowanie i wspieranie działań mających na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, monitorowanie działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wyrażanie opinii w sprawach stosowania ustawy oraz inicjowanie zmian przepisów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz wyrażanie opinii w przypadku sporów między organami administracji publicznej a organizacjami pozarządowymi realizującymi zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

12. Zespół Doradczy do spraw Wdrażania Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020

Do głównych zadań Zespołu należy rekomendowanie zmian dotyczących alokacji środków na poszczególne zadania w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa, zwanego dalej PO PŻ, wydawanie opinii w zakresie poziomu kryteriów dochodowych na dany podprogram, okresowe monitorowanie postępu w zakresie realizacji PO PŻ, analizowanie rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji PO PŻ i ich opiniowanie oraz przedkładanie propozycji zmian oraz opiniowanie zmian w PO PŻ zaproponowanych przez Instytucję Zarządzającą, w tym dotyczących szczegółowych wytycznych obowiązujących w PO PŻ.

---

⁴ Dz.U. 2012 poz. 1169.

IV.1. Wdrażanie programów będących w dyspozycji Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej realizuje szereg programów skierowanych bezpośrednio lub pośrednio⁵ do organizacji pozarządowych. Środki na realizację projektów w ramach tych programów przekazywane są w formie dotacji. Projekty są realizowane przez organizacje pozarządowe sferach zadań publicznych wskazanych w art. 4 UDPPiW. Najczęściej stosowanym trybem dystrybucji dotacji są otwarte konkursy ofert. Ramy prawne takiego konkursu określają przepisy wskazane w art. 11–19 UDPPiW.

Informacje o poszczególnych konkursach ogłaszanych przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej znajdują się Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej MRPiPS, w zakładce „Ogłoszenia i wykazy”.

MRPiPS przewidywało przeznaczyć na realizację zaplanowanych przedsięwzięć w 2018 r. kwotę **1 364,40 mln zł**. Środki finansowe przeznaczone faktycznie na realizację Programu w 2018 r. wyniosły **715 mln zł**. W kwocie tej nie uwzględniono Resortowego Programu Asystent Rodziny i Koordynator Rodzinnej Pieczy Zastępczej (w 2018 r. na Program przeznaczono 80 000 000 zł) oraz Resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH+”, których ewidencja prowadzona jest na szczeblu województw (w 2018 r. na Program przeznaczono 450 mln zł). Ze względu na brak danych na 2018 rok oraz charakter dokumentu nie wykazano również wydatków w ramach programu „Za Życiem”. Łącznie z organizacjami pozarządowymi zawarto **487 umów**.

IV.1.1. Rządowy Program na Rzecz Aktywności Osób Starszych na lata 2014–2020

Rządowy Program na Rzecz Aktywności Osób Starszych uwzględnia wewnętrzne zróżnicowanie populacji osób starszych i promuje działania mające na celu podtrzymanie aktywności osób starszych i zapewnienie ich udziału w życiu społecznym oraz działania ukierunkowane na osoby o ograniczonej samodzielności.

Celem Programu jest poprawa jakości i poziomu życia osób starszych dla godnego starzenia się poprzez aktywność społeczną. Program ma przyczynić się do pełniejszego korzystania z potencjału społeczno-zawodowego osób starszych, aby mogły one pełnić różne role społeczne w życiu publicznym. Ważne jest również uwzględnienie w działaniach ograniczeń wynikających z barier funkcjonalnych, na które narażone mogą być osoby starsze.

W 2018 r. MRPiPS podpisało umowy na realizację 325 zadań publicznych na rzecz osób starszych w całej Polsce w ramach czterech priorytetów:

- I. *Edukacja osób starszych* – 88 projektów na kwotę ok. 9,5 mln zł, zostało objętych działaniem 32 321 seniorów.
- II. *Aktywność społeczna promująca integrację wewnątrz – i międzypokoleniową* – 98 projektów na kwotę ok. 11,2 mln zł, zostało objętych działaniem 10 861 seniorów.
- III. *Partycypacja społeczna osób starszych* – 65 projektów na kwotę ok. 7,6 mln zł, zostało objętych działaniem 55 014 seniorów.

---

⁵ Część programów MRPiPS wdrażanych jest na poziomie wojewódzkim.

IV. *Usługi społeczne dla osób starszych (usługi zewnętrzne)* – 74 projekty na kwotę ok. 9,6 mln zł, zostało objętych działaniem 7 892 seniorów.

Ze względu na formę prawną realizatorów zadań publicznych w 2018 r. podział środków przedstawia się następująco:

- fundacje – ok. 13,1 mln zł;
- stowarzyszenia – ok. 20,8 mln zł;
- pozostałe jednostki niezaliczane do sektora finansów publicznych, w tym: spółdzielnie socjalne oraz kościelne osoby prawne i kościelne jednostki organizacyjne – ok. 4 mln zł.

W Programie realizowane są zadania służące m.in. zwiększeniu i poprawie jakości oferty edukacyjnej dla osób starszych, aktywności fizycznej osób starszych, rozwijaniu wolontariatu, rozszerzeniu partycypacji w procesach decyzyjnych i w życiu społecznym oraz uczestnictwa w kształtowaniu polityki publicznej.

Program jest zarządzany i obsługiwany przez Departament Polityki Senioralnej.

IV.1.2. Program „Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu – nowy wymiar 2020”

Głównym celem Programu „Aktywne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu – nowy wymiar 2020” jest włączanie i wzmacnianie uczestniczenia w życiu społecznym i zawodowym osób wykluczonych społecznie oraz rozwój systemu aktywnej integracji poprzez wsparcie jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych.

W ramach Programu w dniach 7 grudnia 2017 r. oraz 2 marca 2018 r. (nabór uzupełniający) ogłoszone zostały trzy konkursy:

1. „Nowe horyzonty aktywnej integracji w środowisku lokalnym – animacja, edukacja, aktywizacja na rzecz zmniejszenia wykluczenia społecznego” – edycja 2018 r.

Działania opisywane w projektach złożonych w ramach konkursu obejmowały swoim zakresem aktywizację społeczno-zawodową osób bezrobotnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej oraz wykluczonych lub zagrożonych marginalizacją społeczno-zawodową.

Działania te miały na celu objęcie osób, rodzin i ich członków zintegrowanymi lokalnymi działaniami pozwalającymi skorzystać z różnorodnego pakietu usług aktywizacyjnych dla uzyskania wzmocnienia ich indywidualnych kompetencji i umiejętności społecznych, zawodowych i edukacyjnych.

W ramach powyższego konkursu wpłynęły 24 oferty złożone przez organizacje pozarządowe i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 UDPPiW.

2. „Partnerstwa przeciw wykluczeniu społecznemu – profesjonalne formy pomocy ze szczególną rolą zatrudnienia socjalnego” – edycja 2018 r.

Działania opisywane w projektach złożonych w ramach konkursu zawierały opracowanie i wdrożenie lokalnego programu aktywizacji społecznej i zawodowej, z wykorzystaniem podmiotu zatrudnienia socjalnego, przy zapewnieniu minimalnego poziomu jakości usług

(standard minimalny) oraz efektów w zakresie reintegracji społecznej, reintegracji zawodowej i zatrudnienia wśród absolwentów Centrów i Klubów Integracji Społecznej. Lokalny program aktywizacji społecznej i zawodowej stanowić ma integralną część realizowanej strategii rozwiązywania problemów społecznych na poziomie gminy, powiatu lub województwa.

W ramach powyższego konkursu wpłynęło 15 ofert złożonych przez organizacje pozarządowe i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 UDPPiW.

3. „Aktywne postawy młodzieży – podnoszenie kompetencji, przedsiębiorczości i odpowiedzialności w wymiarze środowiska” – edycja 2018 r.

Działania obligatoryjne w ramach konkursu obejmowały edukację obywatelską (debaty, warsztaty dyskusyjne, naukę konsultacji społecznych), zajęcia z zakresu tworzenia młodzieżowych organizacji pozarządowych, zajęcia z zakresu nauki samoorganizacji i reprezentacji środowiskowej. W zakresie edukacji w obszarze wolontariatu podejmowano głównie działania o charakterze edukacyjno-informacyjnym. Realizowano również inicjatywy wolontariackie. W zakresie działań fakultatywnych, realizowano m.in. zajęcia muzyczne, plastyczne, organizowano zajęcia warsztatowe ukierunkowane na pogłębienie wiedzy i zaangażowanie w sprawy społeczności lokalnej, a także gry, quizy, pozwalające nabyć kompetencje medialne i informacyjne. Realizowano też działania w obrębie aktywności fizycznej i sportu, wycieczki, krajoznawstwa oraz rozwoju indywidualnych zainteresowań. Podejmowano działania na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej młodzieży, przy zaangażowaniu powiatowych urzędów pracy, a także Kluby Integracji Społecznej, zwane dalej KIS, i Centra Integracji Społecznej, zwane dalej CIS.

Łącznie w 2018 r. na realizację Programu „Aktywne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu – nowy wymiar 2020” przewidziano kwotę 3 349 000,00 zł, zawarto 28 umów z organizacjami pozarządowymi na kwotę 1 922 505,00 zł w tym:

- na realizację konkursu „Nowe horyzonty aktywnej integracji w środowisku lokalnym – animacja, edukacja, aktywizacja na rzecz zmniejszenia wykluczenia społecznego” – edycja 2018 r. – przewidziano kwotę kwota 1 500 000,00 zł, zawarto 9 umów z organizacjami pozarządowymi na kwotę 843 400,00 zł;
- na realizację konkursu „Partnerstwa przeciw wykluczeniu społecznemu – profesjonalne formy pomocy ze szczególną rolą zatrudnienia socjalnego” – edycja 2018 r. – przewidziano kwotę 1 149 000,00 zł, zawarto 6 umów z organizacjami pozarządowymi na kwotę 600 000,00 zł;
- na realizację konkursu „Aktywne postawy młodzieży – podnoszenie kompetencji, przedsiębiorczości i odpowiedzialności w wymiarze środowiska” – edycja 2018 r. – przewidziano kwotę 517 930,00 zł, zawarto 13 umów z organizacjami pozarządowymi na kwotę 479 105,00 zł.

Za wdrażanie Programu odpowiedzialny jest Departament Pomocy i Integracji Społecznej.

IV.1.3. Program „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym”

Głównym celem Programu jest inspirowanie i wspieranie działań nakierowanych na przeciwdziałanie i rozwiązywanie problemu bezdomności. Program ten ma charakter uzupełniający

wobec ustawowych obowiązków samorządów gmin w zakresie przeciwdziałania bezdomności, a także charakter wspierający działalność organizacji pozarządowych oraz podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1 UDPPiW funkcjonujących w obszarze pomocy osobom bezdomnym.

Program ma inspirować i wspierać działania nakierowanych na przeciwdziałanie i rozwiązywanie problemu bezdomności, a także wdrażanie nowych metod pracy z osobami bezdomnymi oraz programów aktywizacji społecznej i zawodowej tych osób.

Program realizowany jest w formie otwartego konkursu ofert. Na jego realizację przeznaczona jest co roku kwota 6 mln złotych. W 2018 r. uzyskano jednak dodatkowe środki z rezerwy celowej w drodze decyzji Ministra Finansów przyznającej dotację celową w wysokości 15 mln zł.

W 2018 r. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej ogłosił 3 konkursy w ramach programu „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym”. Zarejestrowano łącznie 283 oferty. Zawarto 78 umów z organizacjami na kwotę 11,1 mln zł

Dofinansowane zostały projekty mające na celu zapobieganie bezdomności przez prowadzenie działań profilaktycznych, prowadzenie działań aktywizujących skierowanych do osób bezdomnych, dostosowanie placówek świadczących usługi dla osób bezdomnych do obowiązujących standardów, inspirowanie do wdrażania nowych rozwiązań w zakresie pomocy osobom bezdomnym.

Za wdrażanie Programu odpowiedzialny jest Departament Pomocy i Integracji Społecznej.

IV.1.4. Program „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi”

Celem programu jest tworzenie warunków sprzyjających poprawie sytuacji życiowej i społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi, zwłaszcza osób chorych psychicznie i upośledzonych umysłowo, a tym samym wzmocnienie i poszerzenie sieci wsparcia społecznego poprzez dofinansowanie samorządów gmin oraz podmiotów funkcjonujących w obszarze pomocy społecznej, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, przez:

- aktywizację społeczną, psychiczną oraz fizyczną osób z zaburzeniami psychicznymi;
- zwiększenie różnorodności i poprawę jakości usług świadczonych na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi;
- integrację osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin ze środowiskiem lokalnym;
- wsparcie dla rodzin osób z zaburzeniami psychicznymi.

W ramach ogłoszonego w 2018 r. konkursu ofert do MRPiPS nadesłano 97 ofert. Dofinansowano 53 oferty rozdysponowując kwotę 3 mln zł.

W ramach powyższego konkursu o dofinansowanie ubiegały się 42 organizacje pozarządowe na łączną kwotę 2 664 842 zł. Dotacje otrzymało 28 organizacji na łączną kwotę 1 665 018 zł.

Za wdrażanie Programu odpowiedzialny jest Departament Pomocy i Integracji Społecznej.

IV.1.5. Karta Dużej Rodziny

Karta Dużej Rodziny, zwana dalej KDR, to system zniżek i dodatkowych uprawnień dla rodzin 3+ zarówno w instytucjach publicznych, jak i w firmach prywatnych. Posiadacze KDR mają m.in. możliwość tańszego korzystania z oferty instytucji kultury, ośrodków rekreacyjnych czy księgarni na terenie całego kraju. Rodziny wielodzietne mogą korzystać z tańszych biletów wstępu m.in. do teatrów, muzeów i parków krajobrazowych, a także z tańszych karneatów na basen i siłownię. KDR wspiera budżety rodzin wielodzietnych oraz ułatwia dostęp do dóbr i usług.

W 2018 r. Minister Rodziny, Pracy i Polityki społecznej ogłosił otwarty konkurs „Organizacja pozyskująca partnerów Karty Dużej Rodziny” – edycja 2018–2019. Przedmiotem konkursu było wyłonienie organizacji pozarządowej, która będzie zawierała umowy z podmiotami przyznającymi uprawnienia na podstawie KDR.

Działania realizowane przez organizację pozarządową miały przyczynić się do poszerzenia kręgu podmiotów oferujących uprawnienia posiadaczom KDR związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego i wychowaniem dzieci. Pozyskiwanie oraz obsługa partnerów KDR przez organizację pozarządową miała wpłynąć na zwiększenie liczby partnerów oferujących uprawnienia rodzinom wielodzietnym na podstawie KDR, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach oraz w województwach o niskiej liczbie zawartych umów (na dzień ogłaszania konkursu: lubuskie, opolskie, podlaskie, zachodniopomorskie), pozyskanie partnerów strategicznych (obiektów unikatowych na skalę kraju lub świadczących usługi odpowiadające podstawowym potrzebom rodzin wielodzietnych, świadczących usługi w znaczącej liczbie punktów w całym kraju lub wyróżniających się znaczeniem bądź wielkością wśród podmiotów z danej branży).

Na realizację zadania w 2018 r. przeznaczono kwotę 1,5 mln zł. W otwartym konkursie ofert na wyłonienie organizacji pozyskującej partnerów Karty Dużej Rodziny edycja 2018–2019 wnioski złożyły dwie organizacje. Do pozyskiwania partnerów KDR wyłoniono Związek Dużych Rodzin „Trzy plus”.

Organizacja podczas realizacji projektu w 2018 r., podpisała łącznie 2144 umów. Od 2018 r. KDR stała się bardziej atrakcyjna. Została dostosowana do najnowszych rozwiązań technologii cyfrowej. Wprowadzono dokumentu KDR w formie aplikacji na urządzeniach mobilnych.

Z systemu ulg i zniżek korzysta aż 451,7 tys. rodzin wielodzietnych. Wskazuje to na coraz większą popularność KDR, a także na to, że rodzin wielodzietnych wciąż przybywa. Zmiany te są efektem uchwalonego w lipcu 2017 r. przez parlament pakietu zmian dla rodzin.

Za koordynację działań związanych z KDR odpowiada Departament Polityki Rodzinnej.

IV.1.6. Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020

Celem Programu jest zapewnienie najuboższym mieszkańcom Polski pomocy żywnościowej oraz uczestnictwa w działaniach w ramach środków towarzyszących.

Od stycznia do końca czerwca 2018 r. kontynuowany był Podprogram 2017 (rozpoczęty w sierpniu 2017 r.), natomiast od września 2018 r. rozpoczęto realizację Podprogramu 2018

(który trwać będzie do czerwca 2019 r.). W Podprogramie 2017 objęto pomocą żywnościową łączną liczbę 1 390 715 osób, przeprowadzono 9 193 działań w ramach środków towarzyszących, w których uczestniczyło 163 264 osób.

W Podprogramie 2018 we wnioskach o dofinansowanie 4 organizacje partnerskie zadeklarowały objęcie pomocą żywnościową ponad 1 346 000 osób i zaplanowały przeprowadzenie łącznie 7 959 warsztatów dla 140 795 uczestników.

W naborze ofert konkursowych dotyczących wyboru organizacji partnerskich o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym na potrzeby Podprogramu 2019 i 2020 złożono łącznie 4 oferty.

W grudniu 2018 r. konkurs został rozstrzygnięty, w jego wyniku wyłoniono 4 organizacje: Federacja Polskich Banków Żywności, Polski Komitet Pomocy Społecznej, Caritas Polska oraz Polski Czerwony Krzyż. Współpraca z organizacjami pozarządowymi w ramach PO PŻ odbywa się również w ramach działalności Zespołu Doradczego do spraw Wdrażania PO PŻ.

Na realizację PO PŻ w 2018 r. wydatkowano:

- w Operacji I na zakup żywności kwotę 360 661 862,11 zł;
- w Operacji II na wsparcie organizacji partnerskich z tytułu kosztów transportu, magazynowania i administracji oraz z tytułu realizacji środków towarzyszących kwotę 32 494 748,90 zł;
- w Operacji III pomocy technicznej realizowanej przez KOWR kwotę 6 163 590 zł.

Główne problemy to występowanie gmin, w których pomoc w ramach PO PŻ nie jest dostępna, przede wszystkim z uwagi na brak organizacji pozarządowych, które mogłyby dystrybuować żywność. Liczba tzw. białych plam systematycznie maleje, głównie dzięki zaangażowaniu nowych organizacji partnerskich tworzących sieć dystrybucji wszystkich uczestniczących w PO PŻ organizacji. Z końcem realizacji Podprogramu 2017 odsetek gmin nieuczestniczących wyniósł 8%. MRPiPS prowadzi bieżący monitoring zmian zasięgu gmin nieuczestniczących.

Program jest zarządzany i obsługiwany przez Departament Pomocy i Integracji Społecznej. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pełni funkcję Instytucji Zarządzającej Programem, natomiast umowy z organizacjami partnerskimi zawiera Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa jako Instytucja Pośrednicząca, dokonując również płatności na ich rzecz.

IV.1.7. Program Asystent Rodziny i Koordynator Rodzinnej Pieczy Zastępczej

Celem programu jest wspieranie jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego w rozwoju systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej, w tym zwiększenie dostępu do usług asystenta rodziny w gminie oraz do usług koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej na poziomie samorządu powiatu.

„Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2018” jest realizowany na podstawie art. 247 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2018 r. poz. 998, 1076 i 1544) oraz art. 9 ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz.U. z 2019 poz. 473.).

Program jest wsparciem finansowym dla realizacji zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego. Jednakże pośrednio mogą z niego korzystać organizacje pozarządowe, które wy-

konują na zlecenie zadania gminy lub powiatu na podstawie art. 190 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2019 r. poz. 473).

Na „Program Asystent Rodziny i Koordynator Rodzinnej Pieczy Zastępczej” w 2018 r. przeznaczono do 80 mln zł. Z przesłanych przez Urzędy Wojewódzkie zbiorczych zestawień zapotrzebowania złożonych przez gminy i powiaty wynika, że na dofinansowanie kosztów zatrudnienia asystentów rodziny gminy złożyły wnioski ogółem na kwotę 61 mln zł, a powiaty na zatrudnienie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej wnioski na kwotę 31 mln zł. Łączna kwota zapotrzebowania wyniosła 92 mln zł.

W związku z powyższym Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dokonał podziału środków finansowe dla jednostek samorządu terytorialnego w następujący sposób:

- na zatrudnienie asystentów rodziny przyznano kwotę 52,5 mln zł z tego, 38 mln zł z rezerwy celowej i 14,5 mln zł z Funduszu Pracy, co umożliwiło zatrudnienie 3 576 asystentów rodziny, w tym 3 047 na umowę o pracę;
- na zatrudnienie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej przyznano kwotę 27 mln zł, co umożliwiło zatrudnienie 1 618 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, w tym 1 483 na umowę o pracę.

Za prawidłowe funkcjonowanie Programu odpowiada Departament Polityki Rodzinnej.

IV.1.8. Resortowy Program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH+”

Celem programu jest zwiększenie dostępności terytorialnej i finansowej miejsc opieki w żłobkach, klubach dziecięcych i u dziennych opiekunów.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na podstawie art. 62 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 opracowuje i ogłasza program „MALUCH+”. Program wspiera rozwój instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Jego celem jest zwiększenie dostępności terytorialnej i finansowej miejsc opieki w żłobkach, klubach dziecięcych i u dziennych opiekunów. W 2018 r. adresaci programu – jednostki samorządu terytorialnego, osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej – mogły otrzymać dofinansowanie do tworzenia i funkcjonowania miejsc opieki. Organizacje pozarządowe podobnie jak inne uprawnione podmioty wskazane w programie mogły brać udział w programie „MALUCH+” 2018 r. W ramach sprawozdawczości z programu „MALUCH+” nie jest prowadzona ewidencja udziału w jego wdrażaniu organizacji pozarządowych.

Na program „MALUCH+” w 2018 r. przeznaczono do 450 mln zł., szacunkowa liczba umów z beneficjentami wyniesie ok 2,5 tys.

Beneficjenci do końca 2018 r. byli zobowiązani do wykorzystania środków dofinansowania oraz środków własnych na realizację zadania. Do 31 stycznia 2019 r. mogli utworzyć miejsca opieki, tj. wpisać miejsca do rejestru żłobków i klubów dziecięcych lub wykazu dziennych opiekunów.

Program „MALUCH+” 2018 r. wsparł rozwój instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 z udziałem środków powstały nowe miejsca (szacuje się, że ok. 23,1 tys.) oraz obniżone zostały koszty opłat rodziców za pobyt dziecka w instytucji prywatnej (rodzice mieli obniżone

opłaty o 100–150 zł w zależności od modułu, w którym brał udział podmiot prowadzący instytucję).

Program jest zarządzany i obsługiwany przez Departament Polityki Rodzinnej.

IV.1.9. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej

W wyniku realizacji Programu do 2020 r. podmioty ekonomii społecznej staną się ważnym elementem aktywizacji osób w trudnej sytuacji na rynku pracy oraz dostarczycielem usług użyteczności publicznej działającymi we wspólnotach samorządowych.

Rok 2018 upłynął na pracach mających na celu aktualizację KPRES, a także nad tym, aby program ten nabrał dynamiki i objął swym działaniem nowe zjawiska z obszaru ekonomii społecznej. Głównymi zagadnieniami, nad którymi się skupiono były m.in.:

- wydłużenie perspektywy obowiązywania programu o 3 lata (do 2023 r.);
- wprowadzenie nowej kategorii i definicji ekonomii solidarnej (obejmującej podmioty działające w celu reintegracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym);
- rozszerzenie katalogu podmiotów zaliczających się do ekonomii społecznej o zakłady pracy chronionej i koła gospodyń wiejskich;
- zmiana struktury celów, rezultatów i wskaźników programu;
- aktualizacja diagnozy;
- aktualizacja planu finansowego.

W ramach aktualizacji KPRES, dostosowującej go w szczególności do zmieniających się warunków społeczno-ekonomicznych oraz zapisów Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, zwanej dalej SOR, wyodrębniono 4 obszary tematyczne:

1. Solidarna wspólnota lokalna, agregujący działania dotyczące m.in.: integrowania dotychczasowych gminnych i powiatowych strategii i programów w obszarze polityki społecznej i zastąpienie ich jednolitym Lokalnym Programem Rozwoju Społecznego, wprowadzenia mechanizmów względnego pierwszeństwa podmiotów ekonomii społecznej, zwanych dalej PES, w realizacji wybranych usług użyteczności publicznej (m.in. na rzecz rodzin, osób z niepełnosprawnościami, starszych, niesamodzielnych, nowych trybów kontraktowania zadań publicznych, zmian w ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1986 i 2215 oraz z 2019 r. poz. 53), pozwalających na sprawniejsze i bardziej efektywne procedury zamówień i wydatkowania środków publicznych, przy jednoczesnej realizacji celów społecznych;
2. Solidarny rynek pracy, obejmujący działania dotyczące: reintegracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, ścieżki reintegracji, sieciowanie podmiotów reintegracyjnych, status przedsiębiorstwa społecznego;
3. Konkurencyjna przedsiębiorczość społeczna, w ramach którego przewidziano m.in.: przygotowanie systemu preferencji podatkowych dla PES, włączanie PES do systemu wsparcia i usług dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, utworzenie Funduszu Przedsiębiorczości Społecznej, system usług wsparcia PES (system akredytacji Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, zwanych dalej OWES) wspieranie współpracy międzysektorowej;

4. Solidarne społeczeństwo, obejmujący w szczególności: upowszechnianie ekonomii społecznej i solidarnej – w szczególności wśród młodzieży, podnoszenie kompetencji przedstawicieli władz publicznych, upowszechnianie pozytywnego wizerunku marki ekonomii społecznej i solidarnej;

Prace nad zmianami KPRES rozpoczęły się w kwietniu 2017 r. W proces aktualizacji już od wstępnego etapu zaangażowani byli członkowie KKRES. Prace na forum grup roboczych KKRES zakończyły się w lutym 2018 r. a dokument został zaakceptowany przez KKRES w marcu 2018 r.

Realizacji KPRES w 2018 r. służyły m.in. omawiane w innych miejscach niniejszego opracowania programy rządowe i projekty współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (w szczególności w ramach Działania 2.9 *Rozwój ekonomii społecznej PO WER*).

Za wdrażanie Programu odpowiada Departament Ekonomii Społecznej i Solidarnej, zwany dalej DES.

IV.1.10. Program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”

Program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” obejmuje swoimi działaniami rzeczywistą i pełną pomoc w celu integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych oraz wsparcie ich rodzin. Dodatkowo przewidziana jest również pomoc dla kobiet w okresie ciąży (w tym powikłanej), porodu i połogu oraz rozwój wsparcia dla matek z małoletnimi dziećmi. Program zapewnia podniesienie jakości i dostępności świadczeń opieki zdrowotnej, zwiększenie efektywności i dostępności do rehabilitacji dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą życiu, powstałych w prenatalnym okresie rozwoju lub w czasie porodu. W programie przewidziane jest również wsparcie dla rodzin w opiece nad osobą niepełnosprawną czy zabezpieczenie potrzeb mieszkaniowych.

Cel główny tego programu jest realizowany przez następujące cele szczegółowe:

- zapewnienie dostępu do wszechstronnej opieki nad kobietą w okresie ciąży (w tym powikłanej), porodu i połogu;
- rozwój wsparcia środowiskowego dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży;
- zagwarantowanie wsparcia rodzin i dzieci z wadą letalną;
- zapewnienie interdyscyplinarnego wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka umożliwiającego objęcie specjalistyczną opieką dziecka oraz jego rodziny;
- utworzenie ośrodków koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczych;
- podniesienie jakości i dostępności świadczeń opieki zdrowotnej oraz ich zwiększenie efektywności i dostępności do rehabilitacji dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą życiu, powstałych w prenatalnym okresie rozwoju lub w czasie porodu;
- wsparcie członków rodziny w opiece nad osobą niepełnosprawną poprzez możliwość uzyskania pomocy w formie opieki wytchnieniowej;
- wsparcie rodziców i opiekunów osób niepełnosprawnych w realizacji codziennych obowiązków domowych;

- zabezpieczenie potrzeb mieszkaniowych rodzin wychowujących dzieci niepełnosprawne;
- tworzenie i rozwój mieszkalnictwa chronionego oraz wspomaganego na rzecz osób niepełnosprawnych;
- wsparcie osób niepełnosprawnych poprzez rozwój sieci samorządowych placówek działających na rzecz osiągnięcia przez te osoby samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym;
- wsparcie rodziców i opiekunów dzieci i osób niepełnosprawnych w podejmowaniu i utrzymywaniu aktywności zawodowej;
- umożliwienie opiekunom osób niepełnosprawnych łączenia pracy ze sprawowaniem opieki nad osobą niepełnosprawną;
- wsparcie opiekunów pracujących w przypadku choroby dziecka niepełnosprawnego;
- wzmocnienie profilaktycznego aspektu zadań asystenta rodziny;
- zapewnienie informacji o dostępnych formach wsparcia dla rodzin, osób niepełnosprawnych i ich opiekunów;
- promowanie wartości rodzinnych w społeczności lokalnej;
- aktywizacja organizacji pozarządowych w budowie systemu wsparcia dziecka i rodziny;
- aktywizacja i wsparcie samorządów w wypełnianiu zadań własnych na rzecz osób niepełnosprawnych;
- tworzenie prawa odpowiadającego potrzebom osób niepełnosprawnych i ich rodzinom.

Za koordynowanie i nadzorowanie realizacji tego Programu odpowiada Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych.

IV.2. Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020

Sektor pozarządowy efektywnie korzysta ze wsparcia Funduszy Europejskich, których wdrażaniem i alokowaniem zajmuje się MRPiPS. Podmioty te mają doświadczenie, wiedzę i wyspecjalizowaną kadre, dzięki czemu mogą wspomagać realizację celów MRPiPS.

Zgodnie z dostępnymi danymi zgromadzonymi przez Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego na realizację projektów przeznaczono łącznie 261 989 476 zł. W I półroczu 2018 r zawarto 23 umowy z organizacjami pozarządowymi.

Gwarancje dla młodzieży – konkursy na szczeblu centralnym współfinansowane z Europejski Fundusz Społeczny Oś I PO WER.

Konkurs centralny ogłoszony został w grudniu 2017 r., a ostatni nabór trwał do końca stycznia 2019 r. Kwota przeznaczona na dofinansowanie projektów wyłonionych w konkursie wynosiła 150 mln zł. Konkurs miał formę konkursu otwartego.

Głównymi elementami wsparcia osób młodych w konkursach centralnych jest m.in. identyfikacja ich potrzeb, pośrednictwo pracy lub poradnictwo zawodowe, pomoc w planowaniu rozwoju kariery zawodowej, wysokiej jakości szkolenia, staże, praktyki. Nacisk położony jest na wsparcie indywidualnej i kompleksowej aktywizacji zawodowo-edukacyjnej osób młodych biernych zawodowo (min. 80%) i pracujących (max. 20%). Konkurs poprzez swoje działania dotrze do młodzieży w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy. Będą to m.in. osoby,

które opuściły pieczę zastępczą, ośrodki wychowawcze i socjoterapii, osoby, które zakończyły naukę w szkole specjalnej, matki przebywające w domach samotnej matki, osoby, które opuściły zakład karny, areszt śledczy, zakład poprawczy lub schronisko dla nieletnich, jak również zakład pracy chronionej (do 2 lat po opuszczeniu danego ośrodka/placówki).

Wśród ww. osób będą mogli być także wspierani imigranci, reemigranci, ubodzy pracujący, osoby odchodzące z rolnictwa i ich rodziny, osoby zatrudnione na umowach krótko-terminowych, pracujący w ramach umów cywilno-prawnych, wywodzących się z powyższych grup docelowych. Wnioskodawcami w konkursie mogły być:

- instytucje rynku pracy (w tym m.in. instytucje szkoleniowe, instytucje dialogu społecznego);
- jednostki organizacyjne wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- młodzieżowe ośrodki socjoterapii/wychowawcze;
- specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze;
- domy samotnej matki;
- Centralny Zarząd Służby Więziennej;
- szkoły specjalne;
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Zakłada się, iż w ramach II konkursu centralnego wsparciem objętych zostanie łącznie ok. 6 tys. osób młodych. W 2018 r. podpisano 14 umów z organizacjami pozarządowymi na łączną kwotę ok. 14,9 mln zł.

Działanie 1.4 „Młodzież solidarna w działaniu” PO WER

Konkurs „Młodzież solidarna w działaniu” ogłoszono w dniu 28 lutego 2018 r. (nabór wniosków o dofinansowanie projektów w ramach tego konkursu przeprowadzono w dniach 1.06–2.07.2018 r.). Przedmiotem konkursu są projekty dotyczące zdobywania i doskonalenia przez osoby młode do 29 roku życia umiejętności społecznych ważnych na rynku pracy.

Wnioskodawcami w konkursie mogły być:

- organizacje pozarządowe i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 UDPPiW;
- federacje lub związki organizacji pozarządowych;
- partnerzy społeczni zgodnie z definicją przyjętą w PO WER;
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- ogólnopolskie stowarzyszenia i związki jednostek samorządu terytorialnego.

W wyniku przeprowadzonego naboru oraz oceny wniosków, które wpłynęły w ramach naboru, do dofinansowania w 2018 r. wybrano 81 projektów (na kwotę ok. 65 mln zł). W 2018 r. podpisano żadnej umowy z ww. konkursu. Planuje się podpisanie wszystkich umów do końca II kwartału 2019 r.

Działanie 2.1 „Równość szans mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym w dostępie do zatrudnienia, rozwoju kariery, godzenia życia zawodowego i prywatnego” PO WER

W ramach typu projektu „Wdrożenie narzędzi wspierających przeciwdziałanie dyskryminacji w miejscu pracy i w dostępie do zatrudnienia w małych przedsiębiorstwach” 28 listopada 2017 r. ogłoszono konkurs na wybór projektów realizujących ww. tematykę, a następnie przeprowadzono nabór wniosków o dofinansowanie ww. projektów.

Wnioskodawcami w konkursie mogły być:

- instytucje szkoleniowe zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- organizacje pozarządowe;
- podmioty ekonomii społecznej;
- partnerzy społeczni zgodnie z definicją przyjętą w PO WER;
- instytucje publiczne;
- ogólnopolskie stowarzyszenia i związki jednostek samorządu terytorialnego;
- federacje lub związki organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej;
- jednostki naukowe, w tym instytuty badawcze.

W wyniku dokonanej oceny wniosków, które wpłynęły w ramach naboru, w I półroczu 2018 r. do dofinansowania wybrano 1 projekt. Wartość podpisanych umów z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 UDPPiW wynosi 4 268 455,00 zł.

Działanie 2.4 „Modernizacja publicznych i niepublicznych służb zatrudnienia oraz lepsze dostosowanie ich do potrzeb rynku pracy” PO WER

W ramach projektu „Wypracowanie metodologii i wdrożenie monitorowania efektywności zatrudnieniowej podstawowych form aktywizacji bezrobotnych w okresie dłuższym niż 12 miesięcy od zakończenia działań urzędu pracy” ogłoszono w dniu 31 sierpnia 2017 r. konkurs na wybór projektów realizujących ww. tematykę. Nabór wniosków o dofinansowanie projektów w ramach ww. konkursu przeprowadzono w dniach 1.10–20.10.2017 r.

Wnioskodawcami w konkursie mogły być:

- organizacje pozarządowe;
- federacje lub związki organizacji pozarządowych;
- jednostki naukowe, w tym instytut badawczy;
- uczelnie wyższe.

Zgodnie z założeniami konkursu do dofinansowania wybrano 1 projekt, który dofinansowano łącznie na kwotę 2 849 435,50 zł. Wybrany podmiot, z którym podpisano w 2018 r. umowę należy do katalogu organizacji pozarządowych i innych podmiotów o których mowa w art. 3 ust. UDPPiW.

Działanie 2.5 Skuteczna pomoc społeczna PO WER

W ramach projektu „Opracowanie narzędzia do programowania strategicznego w obszarze przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu na poziomie lokalnym dla jednostek samorządu terytorialnego” ogłoszono 16.02.2018 r. konkurs na wybór projektów realizujących ww. tematykę.

Wnioskodawcami w konkursie mogły być podmioty tj.:

- administracja rządowa i jej jednostki podległe oraz nadzorowane;
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- stowarzyszenia i związki jednostek samorządu terytorialnego;
- organizacje pozarządowe;
- podmioty ekonomii społecznej;
- federacje lub związki organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej;
- związki rewizyjne właściwe do spraw spółdzielczości;

- samorząd gospodarczy i zawodowy;
- partnerzy społeczni zgodnie z definicją przyjętą w PO WER;
- uczelnie i podmioty uczestniczące w kształceniu na poziomie wyższym i jednostki prowadzące kształcenie lub doskonalenie zawodowe;
- jednostki naukowe, w tym instytuty badawcze.

Zgodnie z założeniami konkursu do dofinansowania wybrano 1 projekt który dofinansowano łącznie na kwotę 9 990 307,80 zł Wybrany podmiot, z którym podpisano w 2018 r. umowę zalicza się do katalogu organizacji pozarządowych i innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. UDPPiW.

W ramach typu projektu „Działania edukacyjne na rzecz kluczowych pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej obejmujące szkolenie z zakresu streetworkingu” ogłoszono 29.01.2018 r. konkurs na wybór projektów realizujących ww. tematykę.

Wnioskodawcami w konkursie mogły być podmioty tj.:

- administracja rządowa i jej jednostki podległe oraz nadzorowane;
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- stowarzyszenia i związki jednostek samorządu terytorialnego;
- organizacje pozarządowe;
- podmioty ekonomii społecznej;
- federacje lub związki organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej;
- związki rewizyjne właściwe do spraw spółdzielczości;
- samorząd gospodarczy i zawodowy;
- partnerzy społeczni zgodnie z definicją przyjętą w PO WER;
- uczelnie i podmioty uczestniczące w kształceniu na poziomie wyższym i jednostki prowadzące kształcenie lub doskonalenie zawodowe;
- jednostki naukowe, w tym instytuty badawcze, opartych na franczyzie biznesowej; z powodzeniem funkcjonującej na terenie polski.

Wartość podpisanych umów z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami o których mowa w art. 3 UDPPiW w ramach ww. konkursu to 1 024 275,00 zł.

Działanie 2.7 „Zwiększenie szans na zatrudnienie osób szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym” PO WER

W ramach projektu „Kompleksowe działania na rzecz poprawy wykształcenia i zatrudnienia członków społeczności romskiej, a także działania na rzecz likwidacji barier, które utrudniają zatrudnianie Romów i integrację ze społecznością większościową” ogłoszono 28 sierpnia 2017 r. konkurs na wybór projektów realizujących ww. tematykę (nabór wniosków o dofinansowanie projektów w ramach tego konkursu przeprowadzono w dniach 28.09–21.10.2017 r.).

Wnioskodawcami w konkursie mogły być podmioty tj.:

- administracja rządowa i jej jednostki podległe oraz nadzorowane;
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- stowarzyszenia i związki jednostek samorządu terytorialnego;
- organizacje pozarządowe i inne podmioty ekonomii społecznej;
- federacje lub związki organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej;
- samorząd gospodarczy i zawodowy;

- partnerzy społeczni zgodnie z definicją przyjętą w PO WER;
- jednostki naukowe, w tym instytuty badawcze;
- przedsiębiorcy.

W wyniku przeprowadzonego naboru oraz oceny wniosków, które wpłynęły w ramach naboru, do dofinansowania w 2018 r. wybrano 13 projektów. Następnie w 2018 r. zawarto 7 umów o dofinansowanie, w tym 4 z podmiotami organizacjami pozarządowymi lub podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 UDPPiW. Łączna kwota podpisanych umów wynosiła 3 558 349,00 zł. W 2019 r. planuje się zawarcie pozostałych umów z Wnioskodawcami.

Działanie 2.9 „Rozwój ekonomii społecznej” PO WER

W 2018 r. realizowano działania związane z przygotowaniem i wdrożeniem projektów pozakonkursowych i konkursowych przewidzianych do realizacji w ramach Działania 2.9 *Rozwój ekonomii społecznej* PO WER.

W ramach projektów konkursowych nie zawarto żadnej umowy w 2018 r. Ogłoszono natomiast konkursy w ramach następujących typów operacji:

Opracowanie i wdrożenie programu studiów menadżerskich i MBA w zakresie zarządzania przedsiębiorstwem społecznym

Konkurs ogłoszono 13.04.2018 r., a nabór trwał w terminie od 18.05.2018 r. do 22.06.2018 r. W naborze wpłynęły 2 wnioski o dofinansowanie. Do dofinansowania wybrano 1 projekt na kwotę 3 578 632,56 zł. Umowa została podpisana w marcu 2019 r.

Działania wspierające edukację na rzecz rozwoju ekonomii społecznej: Opracowanie pakietu edukacyjnego dla nauczycieli i jego pilotażowe wdrożenie.

Konkurs został ogłoszony 31.10.2018 r. Nabór zaplanowano w terminie od 03.12.2018 r. do 14.12.2018 r. Wydłużono go jednak do 10.01.2019 r. W odpowiedzi na konkurs wpłynęło 9 projektów na kwotę ok. 13,4 mln zł.

Działania wspierające edukację na rzecz rozwoju ekonomii społecznej – opracowanie i pilotażowe wdrożenie kompleksowego programu edukacyjnego zwiększającego poziom zlecenia i powierzania przez Jednostki Samorządu Terytorialnego realizacji usług społecznych podmiotom ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwom społecznym (rozwój społecznie odpowiedzialnego terytorium).

Konkurs został ogłoszony w 6.12.2018 r. Nabór projektów trwał w terminie od 07.01.2019 r. do 11.02.2019 r.

Działania koordynacyjne w obszarze ekonomii społecznej – przygotowanie i wdrożenie modeli przedsiębiorstw społecznych, m.in. o charakterze usługowym, świadczących tzw. „wiązki” usług społecznych użyteczności publicznej, kierowanych w szczególności w zindywidualizowany i kompleksowy sposób do osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych oraz ich rodzin, w tym dla rodzin posiadających dzieci z niepełnosprawnością i realizujących zadania użyteczności publicznej w zakresie rozwoju lokalnego.

Konkurs został ogłoszony 28.02.2017 r. Nabór trwał w terminie od 30.03.2018 r. do 8.05.2018 r. W naborze wpłynęły 2 wnioski. Zakończyła się również ocena i proces negocjacji. Lista rankingowa została podpisana 18.12.2018 r. Do dofinansowania wybrano jeden projekt na kwotę 6 416 803,80 zł. Umowa została podpisana w marcu 2019 r.

Tworzenie i rozwój ponadregionalnych sieci podmiotów ekonomii społecznej, w tym partnerstw, klastrów, francyz (m.in. poprzez ponadregionalne i branżowe spotkania, konferencje, seminaria, targi, doradztwo i szkolenia) oraz włączanie podmiotów ekonomii społecznej w funkcjonujące już sieci, partnerstwa i klastry podmiotów gospodarczych działających na rynku komercyjnym.

Konkurs zaplanowano na 2017 r. jednak ze względu na niewyłonienie projektodawcy ogłoszono go ponownie 30.07.2018 r. Nabór trwał od 31.08.2018 r. do 20.09.2018 r. W naborze wpłynęło 10 wniosków. Obecnie trwają negocjacje z projektodawcami.

W 2018 r. kontynuowano realizację następujących projektów pozakonkursowych koncepcyjnych:

Zintegrowany system monitorowania sektora ekonomii społecznej

W okresie sprawozdawczym w DES wdrożono działania ukierunkowane na cykliczne monitorowanie działalności OWES, które pozwoli gromadzić z ustaloną częstotliwością jednolite i spójne w skali ogólnopolskiej dane dot. działalności OWES i wspieranych przez nie podmiotów. W tym zakresie, we współpracy z grupą tematyczną ds. monitorowania i ewaluacji KKRES w I poł. 2018 r. opracowano narzędzie do monitorowania działalności OWES. W formularzu uwzględniono bloki pytań obejmujące: informacje ogólne o OWES, informacje o działalności OWES, zagadnienia związane z finansami OWES, a także wykaz wspartych PES wraz z informacjami o rodzaju udzielonego przez OWES wsparcia.

Narzędzie zostało utworzone na potrzeby realizacji projektu pn. „Zintegrowany system monitorowania sektora ekonomii społecznej”, wdrażanego przez MRPiPS we współpracy z Głównym Urzędem Statystycznym, zwanym dalej GUS, a także w odpowiedzi na sygnalizowane przez Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej, zwane dalej ROPS, zapotrzebowanie na spójny i ustrukturyzowany w każdym regionie sposób gromadzenia danych o wsparciu udzielanym przez OWES. Trzecią i nie mniej ważną przesłanką wdrożenia proponowanego narzędzia była – stanowiąca element standardów akredytacji OWES – konieczność stosowania Karty Monitoringu, za pomocą której OWES będą przeprowadzać, wskazany w Standardach OWES okresowy monitoring wspartych podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Po opracowaniu narzędzia i zaprezentowaniu jego pierwszej wersji przedstawicielom OWES podczas spotkania sieciującego, które odbyło się w dniach 27–28 lutego w Warszawie, zostało ono w czerwcu 2018 r. poddane pilotażowemu testowaniu przy udziale dwóch OWES z woj. łódzkiego. W rezultacie uwag i propozycji zgłoszonych w ramach pilotażu, narzędzie zostało poprawione, a następnie w udoskonalonej wersji zostało, 9 sierpnia 2018 r. przesłane do ROPS w celu przekazania go do funkcjonujących na danym terenie OWES. Zgodnie z założeniem, OWES po otrzymaniu kwestionariusza i jego wypełnieniu przekazywały go do właściwych ROPS, a następnie ROPS po weryfikacji kompletności danych zawartych w formularzach, przekazywały je na poziom centralny do MRPiPS. Ostatecznie gromadzenie danych sprawozdawczych od OWES zakończono w grudniu 2018 r., przy czym wypełnione formularze uzyskano z 15 województw (w tym OWES z jednego województwa przekazał tylko część danych sprawozdawczych). Nie uzyskano wypełnionych formularzy od OWES z woj. opolskiego. Po zakończeniu ww. działań, w DES przy udziale GUS do końca 2018 r. trwały prace mające na celu scalenie zgromadzonych informacji i ich analizę, a także modyfikację narzędzia, w oparciu o dodatkowe sugestie dotyczące jego zmian.

Ponadto, w okresie sprawozdawczym w ramach projektu pn. „Zintegrowany system monitorowania sektora ekonomii społecznej”, na podstawie zidentyfikowanych w projekcie luk informacyjnych, GUS zrealizował badania ukierunkowane na pozyskanie deficytowych danych nt. funkcjonowania sektora ekonomii społecznej. W tym zakresie GUS przeprowadził pilotażowe badania dotyczące: organizacji pozarządowych jako podmiotów ekonomii społecznej, rozwoju ekonomii społecznej w ramach działalności JST, a także dotyczące sektora spółdzielczego, w kontekście działalności wybranych typów spółdzielni, w tym spółdzielni socjalnych, spółdzielni pracy oraz spółdzielni inwalidów i niewidomych jako podmiotów ekonomii społecznej.

Na koniec okresu sprawozdawczego, na przełomie grudnia 2018 r i stycznia 2019 r. w DES zrealizowano także badanie potrzeb Przedsiębiorstwa Społecznego (dalej PS). Przedsięwzięcie badawcze zostało zrealizowane w formie ankiety internetowej. W formularzu ankiety uwzględniono trzy części dotyczące kolejno: zapotrzebowania na środki finansowe wraz z uwzględnieniem proponowanych potencjalnych źródeł ich sfinansowania, zakresu i formy oferty wsparcia OWES, a także znajomości stosunkowo nowego narzędzia skierowanego do przedsiębiorstw społecznych, jakim jest możliwość tworzenia konsorcjów spółdzielczych. Zaproszenie do wzięcia udziału w badaniu skierowano do 838 podmiotów posiadających status PS, znajdujących się na liście PS, prowadzonej w DES. Ostatecznie ankietę wypełniło 209 podmiotów. Na podstawie uzyskanych w badaniu informacji już w 2019 r. opracowana została notatka podsumowująca, przedstawiająca najważniejsze informacje i wnioski.

Zintegrowany system zapewnienia wysokiej jakości usług Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej

Celem projektu jest zapewnienie wysokiej jakości usług wsparcia ekonomii społecznej (animacji lokalnej, inkubacji podmiotów ekonomii społecznej, wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych), świadczonych przez OWES na rzecz podmiotów ekonomii społecznej poprzez wdrożenie systemu akredytacji i standardów działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej AKSES. W 2018 r. przeprowadzono aktualizację Standardów OWES oraz przygotowano do ogłoszenia nowy nabór wniosków o akredytację AKSES. Działanie to było realizowane we współpracy z Komitetem Akredytacyjnym do spraw systemu akredytacji oraz standardów usług i działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej i jego grup roboczych. W prac nad aktualizacją Standardów i ogłoszeniem nowego naboru wniosków o akredytację odbyło się kilka spotkań Komitetu Akredytacyjnego oraz jego grup. Przeprowadzono także liczne konsultacje z wykorzystaniem m.in. poczty elektronicznej. W ramach prac nad Standardami i ogłoszeniem o naborze uwzględniono głosy i propozycje partnerów społecznych, a wprowadzone zmiany wpłyną na poprawę jakości usług wsparcia ekonomii społecznej. Prowadzony jest także stały proces monitorowania jakości usług świadczonych przez akredytowane OWES. W 2018 r. przeprowadzono 46 monitoringów oraz zlecono realizację 55 audytów. Działania te pozwalają na bieżąco analizować poziom usług świadczonych przez akredytowane podmioty oraz formułować rekomendacje, tak by jakość usług systematycznie wzrastała. Działania te zmierzają do stworzenia kompleksowego wysokiej jakości systemu wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej i osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dbając o partycypacyjny system akredytowania OWES, w 2018 r. rozpoczęto wizyty w podmiotach ekonomii społecznej wspieranych przez OWES. Ma to na celu uwzględnienie głosu odbiorców usług OWES w tworzeniu i modyfikowaniu standardów usług i działania

ośrodków. Na dzień 31 grudnia 2018 r. istniało 55 akredytowanych OWES. W trakcie całego 2018 r. udzielono 46 akredytacji, oraz przedłużono akredytację 24 podmiotów.

System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej

W 2018 r. trwały prace związane z realizacją projektu pozakonkursowego pn. *System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej*. Partnerami projektu są Uniwersytet Warszawski, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie i Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu. Celem projektu jest stworzenie (trwałego i kompleksowego) partycypacyjnego systemu zarządzania sferą ekonomii społecznej, zapewniającego spójność polityk publicznych w tym obszarze na terenie całego kraju. Kluczowym elementem tego systemu jest KKRES, którego prace zostały opisane w niniejszym sprawozdaniu.

Podczas prac grup tematycznych KKRES realizowane są zadania polegające na wypracowywaniu propozycji nowych rozwiązań systemowych w zakresie ekonomii społecznej w obszarze strategiczno-programowym, prawnym, finansowym, edukacyjnym, oraz w zakresie monitorowania sektora ekonomii społecznej oraz koordynacji działań z zakresu ekonomii społecznej na terenie kraju.

Jednym z ważniejszych działań projektowych była organizacja II Ogólnopolskiego Forum Ekonomii Społecznej i Solidarnej, które odbyło się w Warszawie w dniach 24–25 października 2018 r.

W wydarzeniu udział wzięło ponad 300 osób. Podczas forum prelegentami byli przedstawiciele podmiotów ekonomii społecznej, środowiska akademickiego, administracji rządowej i samorządowej.

Program wydarzenia skoncentrowany był wokół nowych kierunków wsparcia ekonomii społecznej i solidarnej, zawartych w zaktualizowanej wersji KPRES i projekcie ustawy o ekonomii społecznej i solidarnej. Przedstawiono informacje dotyczące wdrażania instrumentów finansowych dla podmiotów ekonomii społecznej w ramach Krajowego Funduszu Przedsiębiorczości Społecznej. Po raz pierwszy wykorzystana została formuła „Open Space”, pozwalająca na przedyskutowanie tematów wskazanych przez uczestników. Odbyły się ponadto warsztaty sieciujące ROPS, OWES i Regionalne Komitety Rozwoju Ekonomii Społecznej. Pozostałe warsztaty dotyczyły profesjonalnego budowania marki przedsiębiorstwa społecznego oraz wizji przyszłości ekonomii społecznej.

Forum towarzyszyły targi podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych, wręczenie powołań KKRES II kadencji, uroczystość przyznania certyfikatów „Znaki Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej 2018”, a także turniej gier planszowych, pozwalającym na pogłębienie wiedzy na temat sektora ekonomii społecznej.

W 2018 r. zorganizowanych zostało siedem spotkań Laboratorium Ekonomii Społecznej, zwanego dalej LES, ciała o charakterze koncepcyjno-roboczym, które gromadzi różnych interesariuszy wokół konkretnego zagadnienia w celu wspólnej pracy, debatowania i tworzenia nowych rozwiązań. Prace prowadzone są w powiązaniu z działaniami międzysektorowego Forum (a także KKRES). LES działa poprzez sesje kreatywno-analityczne. Na spotkaniach omawiano m.in. temat partnerstwa społeczno-publicznego, innowacyjnych instrumentów finansowania sektora ekonomii społecznej, społecznej wartości dodanej, kapitału solidarności przedsiębiorstwa społecznego oraz społecznie odpowiedzialnej wspólnoty.

W ramach projektu powstał także model tworzenia regionalnych programów rozwoju ekonomii społecznej, który pozwoli na uspołnienienie programowania na terenie wszystkich województw, także w kontekście zapisów KPRES. Przygotowana została także koncepcja programu upowszechniania przedsiębiorczości społecznej wśród dzieci i młodzieży oraz *Bilans otwarcia*, raport dokonujący analizy stanu rozwoju ekonomii społecznej oraz trendów rozwojowych.

System certyfikacji znakami jakości dla podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego

W 2018 r. rozpoczęto realizację projektu w partnerstwie z Bankiem Gospodarstwa Krajowego oraz Fundacją Nowy Staw – Europejski Dom Spotkań.

W ramach projektu, każdego roku, organizowany jest konkurs, w którym wyłaniane są podmioty ekonomii społecznej nagrodzone przyznaniem certyfikatu znaku jakości ekonomii społecznej i solidarnej wydawanym przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Konkurs ma na celu wyróżnienie tych podmiotów, które z powodzeniem łączą działalność ekonomiczną ze społecznym zaangażowaniem.

W pierwszym roku w ramach pilotażowej edycji konkursu na znak jakości za 2018 r. podmioty ekonomii społecznej zostały nagrodzone w dwóch kategoriach:

- spółdzielnia socjalna osób fizycznych;
- przedsięwzięcie podmiotu ekonomii społecznej sfinansowane/współfinansowane ze środków zwrotnych Europejskiego Funduszu Społecznego.

The infographic is titled "ZNAKI JAKOŚCI EKONOMII SPOŁECZNEJ I SOLIDARNEJ 2018". It features logos for "Fundusze Europejskie Wiedza Edukacja Rozwój" and "Unia Europejska Europejski Fundusz Społeczny" at the top. The content is organized into two columns. The left column is for "Kategoria I. Spółdzielnia socjalna osób fizycznych" and the right column is for "Kategoria II. Przedsięwzięcie PES sfinansowane/współfinansowane ze środków zwrotnych w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego". Each category lists laureates and other certified entities. At the bottom, there are logos for BGK, the Ministry of Family, Labour and Social Policy, and Fundacja Nowy Staw.

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

ZNAKI JAKOŚCI EKONOMII SPOŁECZNEJ I SOLIDARNEJ 2018

Kategoria I. Spółdzielnia socjalna osób fizycznych

Laureaci:

1. Spółdzielnia Socjalna Dębnianka – Wierzawice.
2. Spółdzielnia Socjalna Równość – Kraków,
3. Fundusz Aktywizacji Osób Niepełnosprawnych „Spółdzielnia Socjalna” – Józefów,

Pozostałe podmioty certyfikowane:

1. Beskidzka Spółdzielnia Socjalna – Sucha Beskidzka,
2. Centrum Turystyki „Roztocze” Spółdzielnia Socjalna – Józefów,
3. Ornecka Spółdzielnia Socjalna „Arka” – Orneta,
4. Spółdzielnia Socjalna „KONAR” – Tarnobrzeg,
5. Spółdzielnia Socjalna Margines – Warszawa,
6. Spółdzielnia Socjalna „Multiservice” – Myszków,
7. Spółdzielnia Socjalna Nadzieja – Włodawa,
8. Spółdzielnia Socjalna „Naleśnikarnia” – Zabrze,
9. Spółdzielnia Socjalna Polifonia Project – Rzeszów,
10. Spółdzielnia Socjalna Twoja Przestrzeń – Myszków,
11. Spółdzielnia Socjalna „Zakład Aktywności Zawodowej” – Zielona Góra,
12. Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna Panato – Wrocław,
13. Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna PAUMARK ŚREM – Śrem.

Kategoria II. Przedsięwzięcie PES sfinansowane/współfinansowane ze środków zwrotnych w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Laureaci:

1. Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna Arte – Bielawa.
2. Fundacja Rozwoju Warmii i Mazur – Iława,
3. Rawsko-Bialska Spółdzielnia Socjalna „Nadzieja i Praca” – Rawa Mazowiecka,

Pozostałe podmioty certyfikowane:

1. Fundacja Inicjatyw Prorodzinnych i Opiekuńczo – Wychowawczych „Nasze Dzieci” – Krasne,
2. Fundacja Innowacji Społecznej – Gdańsk,
3. Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Przemysłu – Przemysł,
4. Spółdzielnia Socjalna Apacze – Kraków,
5. Spółdzielnia Socjalna Serowa Kraina – Rajcza,
6. Stowarzyszenie na rzecz rodziny i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym HOLOS – Białystok,
7. Stowarzyszenie Nova Edukacja – Tarnobrzeg,
8. Stowarzyszenie Spadochronowy Klub Sportowy Sky Camp – Poznań.

BGK
Bank Gospodarstwa Krajowego

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

FUNDACJA NOWY STAW
ES to dla nas i dla Ciebie

Nabór wniosków trwał od 16 sierpnia do 12 września 2018 r. W ramach kategorii I złożono 29 wniosków. Kryteria oceny w kategorii I objęły: działalność biznesowa, działalność reintegracyjna, wpływ na społeczność lokalną, współpraca z administracją publiczną, obecność na

Liście przedsiębiorstw społecznych. W ramach kategorii II złożono 18 wniosków. Kryteria oceny w ramach kategorii II z kolei objęły: rozwój podmiotu dzięki wykorzystaniu środków zwrotnych, zatrudnienie, wpływ na społeczność lokalną. Za ocenę ofert oraz przedstawienie rekomendacji dla Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej odpowiedzialna była Kapituła Konkursu powołana zarządzeniem nr 22 z dnia 29 sierpnia 2018 r. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie powołania Kapituły Konkursu do spraw oceny wniosków o przyznawanie certyfikatu Znak Jakości. Podstawą oceny Kapituły były wstępne oceny dokonane przez ekspertów do spraw certyfikacji. Obrady kapituły odbyły się w dniu 4 października 2018 r., Podczas posiedzenia wyłoniono laureatów oraz podmioty certyfikowane, a następnie Kapituła przekazała rekomendacje Ministrowi Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Wyniki konkursu przedstawia tabela na str. 31.

Uroczyste wręczenie certyfikatów 27 podmiotom certyfikowanym odbyło się podczas II Ogólnopolskiego Forum Ekonomii Społecznej i Solidarnej w Warszawie w dniu 24 października 2018 r.

IV.3. Ciała opiniodawczo-doradcze i pomocnicze oraz zespoły

W 2018 r. funkcjonowały następujące ciała opiniodawczo-doradcze pomocnicze oraz zespoły z udziałem przedstawicieli organizacji pozarządowych:

- Rada do spraw Polityki Senioralnej;
- KKRES;
- Komitet Akredytacyjny do spraw systemu akredytacji oraz standardów usług i działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej;
- Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych;
- Polska Rada Języka Migowego;
- Rada Zatrudnienia Socjalnego;
- Rada Pomocy Społecznej;
- Rada Rynku Pracy;
- Zespół do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych;
- Zespół do spraw Opracowania Rozwiązań w zakresie Poprawy Sytuacji Osób; Niepełnosprawnych i Członków ich Rodzin;
- Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
- Zespół Doradczy do spraw Wdrażania Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020.

W 2018 r. funkcjonowało także formalnie Rada Konsultacyjna do spraw realizacji rządowego Programu „Solidarność pokoleń. Działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50 +”. Żadne spotkanie nie miało jednak miejsca. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zarządzeniem z 28.12.2018 r. zakończył działalność Rady. Zadania pierwotnie przypisane do Rady realizowane są przez inne podmioty.

Radę obsługiwał Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz.

IV.3.1. Rada do spraw Polityki Senioralnej

Rada do spraw Polityki Senioralnej obradowała w 2018 r. podczas 4 posiedzeń. Pierwsze odbyło się 27 marca 2018 r. Omówiono przebieg prac nad dokumentem „*Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. BEZPIECZEŃSTWO – UCZESTNICTWO – SOLIDARNOŚĆ*”. Kolejne posiedzenie odbyło się 28 czerwca 2018 r. Głównym tematem był przebieg realizacji projektu pt. „*Profesjonalizacja usług asystenckich i opiekuńczych dla osób niesamodzielnych – nowe standardy kształcenia i opieki*” (II Oś priorytetowa — Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym PO WER. Na trzecim z kolei posiedzeniu w dnia 3 października 2018 r. nastąpiła prezentacja sprawozdania z realizacji Rządowego Programu ASOS za rok 2017 r. Zaprezentowano także projekt realizowany w ramach Programu ASOS. Omówiono sprawozdanie z realizacji Programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015-2020 za rok 2017. Zaprezentowano działania Dziennego Domu lub Klubu Senior+. Ostatnie posiedzenie miało miejsce 20 grudnia 2018 r. Odbyła się prezentacja dot. działań Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów realizowanych na rzecz ochrony seniorów. Ostatnim punktem było przedstawienie *Informacji o sytuacji osób starszych w Polsce za rok 2017*.

Radę obsługuje Departament Polityki Senioralnej.

IV.3.2. Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej

KKRES jest organem pomocniczym Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej który umożliwiając tworzenie rozwiązań w sposób partycypacyjny, w porozumieniu z teoretykami i praktykami, reprezentującymi administrację rządową i samorządową, sektor ekonomii społecznej, środowiska naukowe, partnerów społecznych, instytucje finansowe, przyczynia się do społecznej legitymizacji wdrażanych rozwiązań oraz zapewnienia spójności działań w sferze publicznej w obszarze ekonomii społecznej.

W 2018 r. odbyły się cztery posiedzenia KKRES, w tym trzy posiedzenia w ramach KKRES I kadencji (16 marca 2018 r., 13 czerwca 2018 r., 24 października 2018 r.) i jedno posiedzenie w ramach KKRES II kadencji (17 grudnia 2018 r.). KKRES brał udział w szczególności w przygotowaniu aktualizacji KPRES. Propozycja aktualizacji została zaprezentowana po raz pierwszy przez DES w trakcie spotkania Grupy do spraw strategicznych i programowych 23 stycznia 2018 r. W trakcie kolejnych spotkań, do udziału w których zaproszeni zostali członkowie wszystkich grup działających w ramach KKRES, dyskutowano o celach i rezultatach KPRES, a także przedstawiono cele i logikę interwencji dla aktualizacji KPRES. Dokument ten został następnie przekazany do dalszych prac w DES, skierowany do uzgodnień wewnątrz ministerialnych, a także poddany szerokim konsultacjom publicznym i uzgodnieniom międzyresortowym, został pozytywnie zaopiniowany przez Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego. KKRES intensywnie pracował także nad projektem ustawy o ekonomii społecznej i solidarnej. Duży wkład w przygotowanie projektu miała Grupa do spraw prawnych. Projekt został zaprezentowany podczas posiedzenia plenarnego Komitetu 13 czerwca 2018 r. W trakcie spotkania podjęto decyzję o skierowaniu projektu ustawy do dalszych prac wewnątrz MRPiPS. Projekt ustawy o ekonomii społecznej i solidarnej przeszedł konsultacje wewnątrzresortowe i został zgłoszony do wykazu prac Rady Ministrów.

KKRES I kadencji zakończył swoje prace w październiku 2018 r. KKRES II kadencji spotkał się po raz pierwszy w formule plenarnej 17 grudnia 2018 r.

KKRES pracował także przez 6 swoich grup tematycznych.

W 2018 r. odbyło się 5 spotkań Grupy ds. strategicznych i programowych. Grupa pracowała przede wszystkim nad aktualizacją KPRES, a także nad przygotowaniem modelu tworzenia regionalnych programów rozwoju ekonomii społecznej.

W 2018 r. odbyło się 9 spotkań Grupy ds. prawnych. Grupa pracowała przede wszystkim nad projektem ustawy o ekonomii społecznej i solidarnej. Grupa uczestniczyła także w pracach nad aktualizacją KPRES.

W 2018 r. odbyło się 9 spotkań Grupy ds. monitorowania i ewaluacji. Grupa pracowała przy projektowaniu wskaźników do aktualizacji KPRES, jak również nad przygotowaniem narzędzia do monitorowania działalności OWES. Grupa uczestniczyła w pracach nad aktualizacją KPRES.

W 2018 r. odbyły się 2 spotkania Grupy ds. edukacyjnych. Grupa zajmowała się problemem funkcjonowania spółdzielni uczniowskich w Polsce. Dokonała diagnozy barier w funkcjonowaniu spółdzielni uczniowskich w obecnym porządku prawnym, która zapoczątkowała szerszą międzysektorową debatę i poszukiwania rozwiązań pozwalających na dalszy rozwój tej ważnej gałęzi spółdzielczości w Polsce. Grupa ds. edukacyjnych uczestniczyła w pracach nad aktualizacją KPRES.

W 2018 r. Grupa ds. finansowych spotkała się 7 razy. Grupa dokonała analizy mechanizmów wsparcia finansowego na przykładzie doświadczeń w Polsce oraz w innych krajach europejskich oraz podjęła prace nad innowacyjnymi instrumentami zwrotnymi. Grupa uczestniczyła także w pracach nad aktualizacją KPRES.

W 2018 r. Grupa ds. koordynacji ekonomii społecznej w regionach spotkała się 6 razy. Grupa uczestniczyła w pracach nad przygotowaniem modelu tworzenia regionalnych programów rozwoju ekonomii społecznej, jak również nad założeniami projektu koncepcyjnego dotyczącego znaków jakości dla produktów/usług świadczonych przez podmioty ekonomii społecznej. Grupa uczestniczyła także w pracach nad aktualizacją KPRES.

Komitet obsługuje Departament Ekonomii Społecznej i Solidarnej.

IV.3.3. Komitet Akredytacyjny do spraw systemu akredytacji oraz standardów usług i działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej

Komitet został powołany przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Większość członków Komitetu związana jest z organizacjami pozarządowymi. W 2018 r. odbyło się 8 posiedzeń Komitetu Akredytacyjnego i jego grup. W ramach prac Komitetu akredytacyjnego opracowano dokument pn. „*System monitorowania wysokiej jakości usług i przestrzegania Standardów OWES*”, którego celem jest zapewnienie wysokiej jakości usług OWES poprzez usystematyzowanie i opisanie poszczególnych działań w ramach monitoringu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej nad akredytowanymi OWES. Ponadto Komitet Akredytacyjny opiniował modyfikację kwestionariusza badania satysfakcji klientów OWES. Celem

narzędzia jest poznanie opinii klientów akredytowanych OWES na temat usług świadczonych przez OWES. W szczególności ocenę tych usług, które OWES są zobowiązane świadczyć i wynikają wprost ze *Standardów Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej*. Komitet Akredytacyjny rekomendował wprowadzenie nowych standardów np. dotyczącego obowiązku OWES w weryfikacji statusu przedsiębiorstwa społecznego lub świadczenia usług wsparcia o charakterze reintegracyjnym. W związku z zakończeniem naboru wniosków o przyznanie akredytacji „AKSES” 2017/2019, Komitet opiniował również treść nowego ogłoszenia o przyznanie akredytacji – edycja 2019.

Komitet obsługuje Departament Ekonomii Społecznej i Solidarnej.

IV.3.4. Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych

Rada działa na podstawie przepisów art. 42–43 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 511 z późn. zm.)

W 2018 r. odbyły się 3 posiedzenia Rady. Na posiedzeniu 15 lutego 2018 r. Rada zapoznała się z realizacją zadań przez ośrodki koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńcze, propozycjami sfinansowania wprowadzenia biernych zawodowo osób z niepełnosprawnościami na rynek pracy, a także z informacją o „Placówkach niepublicznych prowadzących rehabilitację dzieci z niepełnosprawnościami w świetle m.in. Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 5 września 2017 r. w sprawie szczegółowych zadań wiodących ośrodków koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczych (Dz.U. poz. 1712). Podjęto dyskusję nad projektem Założeń do Strategii na rzecz Osób Niepełnosprawnych.

Kolejne posiedzenie odbyło się 24 kwietnia 2018 r. Tematem wiodącym była sytuacja osób niepełnosprawnych, postulaty środowiska osób niepełnosprawnych i możliwości ich realizacji. Przyjęto uchwałę w sprawie pozytywnej opinii do zmiany ustawy o rencie socjalnej. Przyjęto stanowisko Rady za przyjęciem rozwiązań zapewniających osobom niepełnosprawnym prawo do samodzielnego i niezależnego życia. Przyjęto też uchwałę w sprawie wyrażenia zgody na podpisanie Porozumienia w sprawie wsparcia osób niepełnosprawnych przez Radę Ministrów w trzech punktach:

- podniesienia z dniem 1 czerwca 2018 r. wysokości renty socjalnej do poziomu równego najniższej emeryturze, rencie z tytułu całkowitej niezdolności do pracy i renty rodzinnej;
- realizacji Programu Dostępność Plus ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych;
- wprowadzenia i realizacji od 1 lipca 2018 r. koordynowanej opieki dla osób niepełnosprawnych ze szczególnymi potrzebami rehabilitacyjnymi.

Na posiedzeniu 19 lipca 2018 r. Rada dyskutowała m.in. nad założeniami Mapy Drogowej budowy systemu wsparcia osób niepełnosprawnych i ich rodzin oraz założeniami do projektu ustawy o zatrudnianiu wspomaganym.

Radę obsługuje Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych.

IV.3.5. Polska Rada Języka Migowego

Rada jest organem doradczym ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego stanowiącym forum współpracy na rzecz osób niesłyszących i niedosłyszących przedstawiciele organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych. Podstawą funkcjonowania jest ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz.U. z 2017 r. poz. 1824).

Rada składa się 17 członków, w tym Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych. W skład Rady wchodzi przedstawiciele ministra właściwego do spraw: oświaty i wychowania, nauki i szkolnictwa wyższego, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wewnętrznych oraz informatyzacji, ministra sprawiedliwości, Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, i przedstawiciele zainteresowanych środowisk, organizacji, stowarzyszeń lub instytucji (9 osób).

W dniu 31 maja 2017 r. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej powołał członków Polskiej Rady Języka Migowego II kadencji. Kadencja Rady trwa 4 lata.

Zgodnie z art. 22 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się posiedzenia Rady odbywają się co najmniej raz na pół roku. W 2018 r. odbyło się 5 posiedzeń Rady (25 stycznia, 17 maja, 21 czerwca, 28 czerwca, 8 listopada) i jedno posiedzenie zespołu problemowego ds. minimów programowych i zakresów egzaminów dla dwóch stopni specjalizacji polskiego języka migowego (11 października).

Polska Rada Języka Migowego pracuje nad systemem certyfikacji tłumaczy, co w jej zamierzeniu ma wyeliminować problem braku kompetencji wśród osób wykonujących ten zawód. W rezultacie prac i dyskusji na posiedzeniach od momentu powołania obecnej Rady w 2017 r. w dniu 21 czerwca 2018 r. Rada podjęła Uchwałę w sprawie rekomendacji zmian w przepisach dotyczących certyfikacji tłumaczy polskiego języka migowego, tłumaczy-przewodników osób głuchoniewidomych oraz transliteratorów fonogestowych.

Na posiedzeniu 28 czerwca 2018 r. Rada powołała 3 zespoły problemowe:

- zespół ds. opracowania minimów programowych i zakresów egzaminów dla dwóch stopni specjalizacji transliteratora fonogestowego;
- zespół ds. do opracowania minimów programowych i zakresów egzaminów dla dwóch stopni specjalizacji tłumacza-przewodnika osób głuchoniewidomych;
- zespół ds. opracowania minimów programowych i zakresów egzaminów dla dwóch stopni specjalizacji tłumacza polskiego języka migowego.

Podczas posiedzenia w dniu 8 listopada 2018 r. przedstawiono m.in. stan prac zespołów oraz dyskutowano nt. dofinansowania do kursów języka polskiego dla osób uprawnionych.

Radę obsługuje Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych.

IV.3.6. Rada Zatrudnienia Socjalnego

Rada Zatrudnienia Socjalnego, zwana dalej RZS, jest organem opinio-doradczym Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawach zatrudnienia socjalnego. Została powołana 26 października 2016 r. na podstawie art. 18e ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r.

o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U. z 2019 r. poz. 217) oraz rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (z dnia 18 maja 2016 r.) w sprawie Rady Zatrudnienia Socjalnego (Dz.U. z 2019 r. poz. 337). Rada składa się z 15 osób reprezentujących podmioty zatrudnienia socjalnego, wojewodów, organizacje społeczne i zawodowe. Do zakresu działania Rady należy w szczególności opiniowanie projektów aktów prawnych oraz inicjowanie zmian przepisów prawa w zakresie zatrudnienia socjalnego, przygotowywanie ekspertyz dotyczących wybranych obszarów tego zatrudnienia oraz przyjmowanie i opiniowanie wniosków o nagrody specjalne za wybitne osiągnięcia w tym obszarze. Rada współpracuje z członkami innych organów opiniodawczo-doradczych ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego: Radą Rynku Pracy, Radą Pomocy Społecznej, a także z Instytutem Rozwoju Służb Społecznych oraz ze środowiskiem podmiotów zatrudnienia socjalnego oraz jego formalnymi i nieformalnymi ogólnokrajowymi i regionalnymi reprezentacjami.

W 2018 r. odbyły się 3 posiedzenia RZS w dniach: 15 lutego, 24 maja oraz 14 listopada.

Na posiedzeniach RZS pracowała nad propozycjami zmian w ustawie o zatrudnieniu socjalnym. Po zebraniu zgłoszonych propozycji członkowie Rady opracowali katalog zmian do ustawy. Prace RZS dotyczyły również promocji zatrudnienia socjalnego, w szczególności podmiotów realizujących zadania zatrudnienia socjalnego. Wskazano na konieczność określenia grup odbiorców działań promocyjnych, do których kierowane mogą zostać działania. Ustalono również, że konieczne jest przedstawienie działalności podmiotów zatrudnienia socjalnego na posiedzeniach regionalnych i ogólnopolskich związków samorządowych.

Ważnym tematem posiedzeń było omówienie spraw związanych z finansowaniem reintegracji zawodowej i społecznej realizowanej w CIS ze środków Gminnych Programów Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. PARPA zaprezentowała stanowisko mówiące o możliwości bezpośredniego finansowania uczestnictwa jedynie osób uzależnionych od alkoholu. RZS przedstawiła swoją argumentację idącą w kierunku przekonania PARPA o tym, że większość uczestników ma problemy alkoholowe lub inne problemy z nim związane (DDA, współzależnienie). Zwrócono również uwagę na niejednoznaczne rozumienie definicji uzależnienia oraz niechęć do ujawniania tego problemu. Konkluzją spotkania było utworzenie grupy roboczej. Ustalono zasady współpracy oraz przekazywania informacji pomiędzy członkami grupy o zakresie realizowanej reintegracji społecznej i zawodowej w podmiotach zatrudnienia socjalnego, uszczegółowienie na czym polega rozumienie osób uzależnionych, w celu sformułowania rekomendacji dla gmin przydzielających środki finansowe CIS, a także przygotowania przez PARPA zmodyfikowanej rekomendacji dotyczącej stosowania ustawy o wychowaniu w trzeźwości.

Radę obsługuje Departament Pomocy i Integracji Społecznej.

IV.3.7. Rada Pomocy Społecznej

Rada Pomocy Społecznej, zwana dalej RPS, jest organem opiniodawczo-doradczym w sprawach pomocy społecznej. Działa od roku 1991 przy ministrze właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego, na podstawie przepisów ustawy o pomocy społecznej oraz rozporządzenia wydanego w oparciu o delegację ustawową z dnia 12 marca 2004 r.

Zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej Rada składa się z nie więcej niż 20 osób reprezentujących jednostki organizacyjne pomocy społecznej, jednostki samorządu terytorialnego, wojewodów, organizacje społeczne i zawodowe, kościoły i inne związki wyznaniowe oraz środowiska naukowe. Członków Rady powołuje minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego. Członkowie Rady Pomocy Społecznej pełnią swoje funkcje społecznie. Kadencja Rady trwa 3 lata.

W 2018 r. odbyły się 4 posiedzenia RPS w dniach: 19 marca, 5 czerwca, 9 października oraz 18 grudnia. RPS na posiedzeniach zajmowała się problematyką obecnego i przyszłego statusu pracownika socjalnego w systemie pomocy społecznej. Ważną kwestią była analiza bezpieczeństwa zawodowego (lub zagrożeń) pracownika socjalnego. Główna dyskusja toczyła się na temat higieny pracy, delegowania zadań, obciążeń zawodowych. Prowadzona była również debata na tematy profesjonalizacji zawodowej pracownika socjalnego. Ostatnie posiedzenie skupiało się na problematyce przestrzeni współpracy pracy socjalnej i asystentury rodziny. Omawiane były zagadnienia statusu zawodowego asystenta rodziny, jego odpowiedzialności, a także prawne usytuowanie (powołanie, obciążenie zawodowe, zakres kompetencyjny, odwołanie).

Radę obsługuje Departament Pomocy i Integracji Społecznej.

IV.3.8. Rada Rynku Pracy

Realizacja polityki rynku pracy opiera się na dialogu i współpracy władz publicznych z partnerami społecznymi i przedstawicielami różnych środowisk działających w obszarze rynku pracy, m.in. w ramach działalności ciał opiniodawczo-doradczych. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2018 r. poz. 1265, z późn. zm.) jako akt prawny konstytutywny dla działania rynku pracy, gwarantuje udział przedstawicieli organizacji pozarządowych zajmujących się statutowo problematyką Wojewódzkich Radach Rynków Pracy, zwanych dalej WRRP i Powiatowych Radach Rynku Pracy, zwanych dalej PRRP. Rady te są ciałami opiniodawczo-doradczymi w sprawach polityki rynku pracy odpowiednio marszałka województwa lub starosty powiatu. Na poziomie centralnym organem opiniodawczo-doradczym Ministra właściwego do spraw pracy w sprawach polityki rynku pracy, jest Rada Rynku Pracy, zwana dalej RRP. Przepisy ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, nie gwarantują reprezentacji organizacji pozarządowych w składzie RRP, jednakże w posiedzeniach RRP brał udział stały przedstawiciel organizacji pozarządowych – z prawem do wyrażania opinii w sprawach omawianych podczas posiedzeń, ale bez prawa głosowania nad uchwałami stanowiskami ciała opiniodawczo-doradczego ministra właściwego do spraw pracy.

W 2018 roku odbyło się 7 spotkań RRP. Najważniejsze poruszane tematy podczas posiedzeń:

- promocja kształcenia zawodowego i uczenie się przez całe życie;
- omówienie listy zawodów pożądaných z perspektywy rynku pracy, dla których powinny być stosowane ułatwienia w dostępie cudzoziemców do rynku pracy;
- omówienie sprawozdania z wykonania planu finansowego Funduszu Pracy i Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w 2017 r.;
- przedstawienie wskaźników efektywności kosztowej i zatrudnieniowej podstawowych form aktywizacji zawodowej za 2017 r.;

- omówienie sprawozdania z realizacji Krajowe Plany Działań na rzecz Zatrudnienia na lata 2015–2017 za 2017 r.;
- przedstawienie informacji o projekcie ustawy o rynku pracy;
- omówienie planu finansowego Funduszu Pracy, zwanego dalej FP na 2019 r.;
- omówienie planu finansowego Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, zwanego dalej FGŚP na 2019 r.;
- przedstawienie zasad podziału środków FP dla powiatowych urzędów pracy z przeznaczeniem na finansowanie kosztów nagród specjalnych w 2017 r.;
- ustalenie priorytetów podziału i planu wydatkowania środków Krajowego Funduszu Szkoleniowego na 2019 r.;
- ocena funkcjonowania Krajowego Funduszu Szkoleniowego;
- prezentacja analiz dotyczących aktywizacji zawodowej i zatrudnienia osób w wieku 50 lat i więcej opracowanych w ramach realizacji projektu „Wsparcie realizacji badań panelowych osób w wieku 50 lat i więcej w międzynarodowym projekcie Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE)”;
- prezentacja rozwiązań wykonanych w systemach IT obszaru Publicznych Służb Zatrudnienia na potrzeby monitoringu pracy i pobytu w celach zarobkowych cudzoziemców na terytorium RP;
- ograniczenie segmentacji rynku pracy;

Radę obsługuje Departament Rynku Pracy.

IV.3.9. Zespół do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych

W 2018 r. odbyły się 4 posiedzenia Zespołu, 1 lutego, 19 kwietnia, 18 września oraz 29 listopada. Ostatnie wymienione posiedzenie było połączonym posiedzeniem Zespołu do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych oraz Podzespołu do spraw opracowania Strategii na rzecz Osób Niepełnosprawnych. Wymieniony Podzespół obradował w 2019 raz jeszcze – 29 stycznia.

W 2018 r. w ramach Zespołu, a także powołanego specjalnie w tym celu Podzespołu, toczyły się prace nad przygotowaniem pierwszej w Polsce Strategii na rzecz Osób Niepełnosprawnych. Będzie ona wpisywać się w założenia Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju i służyć osiągnięciu celu, jakim jest zwiększenie włączenia osób niepełnosprawnych w życie społeczne i zawodowe. Założenia projektowanej Strategii zostały poddane konsultacjom z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych podczas posiedzenia Zespołu w lutym 2018 roku. Przedstawiciele tych organizacji mogli zgłaszać swoje uwagi i spostrzeżenia dotyczące zagadnień potrzebnych do zawarcia w opracowywanym dokumencie. Prowadzone w 2018 roku przez Zespół prace dotyczyły także projektu „Wdrażanie Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych – wspólna sprawa”, zrealizowanego w ramach działania 2.6 PO WER 2014–2020 a także pierwszego rządowego sprawozdania Polski z wdrażania Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych jak również programu Dostępność Plus. W ramach Zespołu – w trybie roboczym dokonywano także wymiany informacji o prowadzonych przez poszczególne ministerstwa działa-

niach, które związane są z wdrażaniem postanowień Konwencji, informacjach na temat planowanych zmian rozwiązań prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych lub mogących mieć wpływ na ich sytuację.

Zespół obsługuje Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych.

IV.3.10. Zespół do spraw Opracowania Rozwiązań w zakresie Poprawy Sytuacji Osób Niepełnosprawnych i Członków ich Rodzin

W 2018 r. odbyły się trzy posiedzenia Zespołu – 25 kwietnia (VIII posiedzenie), 24 maja (IX posiedzenie) oraz 12 grudnia (X posiedzenie).

Na VIII posiedzeniu zaprezentowany został projekt ustawy o zmianie ustawy o rencie socjalnej, który zakładał zwiększenie wysokości renty socjalnej z 84% do 100% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy ustalonej i podwyższonej zgodnie z ustawą z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1270, 2245 oraz z 2018 r. poz. 39 i 539). Omówione zostały także kwestie dotyczące funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej, w tym zajęć klubowych w kontekście zmian przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 511 poz. zm.). Powołany został również Zespół do spraw. osób całkowicie zależnych.

Na IX posiedzeniu zaprezentowana została Mapa Drogowa Budowy Systemu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych i ich Rodzin. System ten zawiera następujące elementy:

- Solidarnościowy Fundusz Wsparcia Osób Niepełnosprawnych, którego środki będą przeznaczane na wsparcie najważniejszych potrzeb osób niepełnosprawnych;
- pakiet społecznej odpowiedzialności, w ramach którego proponowane jest m.in. zwiększenie dofinansowania warsztatów terapii zajęciowej oraz zakładów aktywności zawodowej;
- program „Dostępność Plus”, którego budżet został określony na poziomie 23 mld zł.

Przedstawiono również propozycje rozwiązań przewidziane w ustawie z dnia 9 maja 2018 r. o szczególnych rozwiązaniach wspierających osoby o znacznym stopniu niepełnosprawności (Dz.U. z 2018 r. poz. 932).

Zostały omówione także kwestie związane z opieką wytchnieniową.

Na X posiedzeniu dokonana została analiza stanu realizacji postulatów zgłoszonych przez środowisko osób niepełnosprawnych i ich opiekunów. Przedstawione zostały także informacje w zakresie zmian w programach Rady Nadzorczej Państwowego Funduszu Rehabilitacyjnego Osób Niepełnosprawnych (dalej PFRON), w tym m.in. w programach: „Aktywny samorząd”, „Absolwent”, „Stabilne zatrudnienie”, a także informacje w zakresie realizacji przez PFRON projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej.

Zaprezentowany został również projekt Strategii na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2018-2030 oraz projekt ustawy o zatrudnieniu wspomaganym.

Zespół obsługuje Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych.

IV.3.11. Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

Na podstawie art. 10a. 1. ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2015 r. poz. 1390) utworzony został Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie jako organ opiniotwórczo-doradczy ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. Kadencja Zespołu trwa 3 lata.

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w skład Zespołu wchodzi 10 przedstawicieli sektora pozarządowego.

W 2018 r. Zespół odbył dwa posiedzenia 4–6 kwietnia 2018 r. oraz 28 listopada 2018 r. Zespół Monitorujący zajmował się m.in. oceną wniosków jakie napłynęły do MRPiPS w ramach Programu Osłonowego „Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie”.

Zespół obsługuje Departament Pomocy i Integracji Społecznej.

IV.3.12. Zespół Doradczy do spraw Wdrażania Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020

Zespół Doradczy ds. Wdrażania PO PŻ, zwany dalej ZD, jest organem pomocniczym wspierającym Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w realizacji Programu. W 2018 r. odbyły się łącznie 2 posiedzenia Zespołu: 10 października 2018 r. (spotkanie Zespołu miało miejsce podczas konferencji otwierającej Podprogram 2018) oraz 7 grudnia 2018 r. Posiedzenia były poświęcone przede wszystkim podsumowaniu realizacji Podprogramu 2017, omówieniem założeń do Podprogramu 2018. Drugie posiedzenie ZD (z udziałem przedstawicieli Komisji Europejskiej dotyczyło m.in. omówienia zagadnień realizacji Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym w ramach nowej perspektywy finansowej i Rozporządzenia EFS+, a także bieżącym zagadnieniom związanym z realizacją Programu, a także podsumowaniu dotychczasowych efektów jego realizacji. W skład Zespołu wchodzi 16 przedstawicieli organizacji pozarządowych (obok przedstawicieli m.in. ośrodków pomocy społecznej i przedstawicieli resortów oraz Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa).

Zespół obsługuje Departament Pomocy i Integracji Społecznej.

IV.3.13 Rada Działalności Pożytku Publicznego oraz Komitet do spraw Pożytku Publicznego

Rada Działalności Pożytku Publicznego, zwana dalej RDPP, do dnia 29 października 2017 r. była organem opiniotwórczo-doradczym ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego powołanym na podstawie UDPPiW. W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 15 września 2017 r. o Narodowym Instytucie Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, od 30 października 2017 r. sprawy dotyczące m.in. RDPP zostały przekazane do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Obecnie członkiem Rady z ramie-

nia Ministerstwa jest Sekretarz Stanu w MRPiPS Pan Krzysztof Michałkiewicz. W 2018 r. powołano Radę na VI kadencję. 21 listopada 2018 r. odbyło się inauguracyjne posiedzenie Rady.

Ww. ustawą powołano również Komitet do spraw Pożytku Publicznego – organ administracji rządowej właściwy w sprawach pożytku publicznego i wolontariatu, w tym programowania, koordynowania i organizowania współpracy organów administracji publicznej i podmiotów działających w sferze pożytku publicznego

Sekretarz Stanu w MRPiPS Pan Krzysztof Michałkiewicz został wskazany również do udziału w pracach Komitetu do spraw Pożytku Publicznego. Zgodnie z treścią art. 34a ust. 1 pkt 3 UDPPiW w skład Komitetu wchodzi ministrowie reprezentowani przez sekretarzy stanu. W 2018 r. odbyły się dwa posiedzenia Komitetu do spraw Pożytku Publicznego. Miały one miejsce 2 lipca – posiedzenie poświęcone było opiniowaniu projektów programów wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego („Korpus Solidarności. Program Wspierania i Rozwoju Wolontariatu Długoterminowego 2018–2030”, Program Wsparcia Rozwoju Organizacji Harcerskich i Skautowych na lata 2018–2030 oraz Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018–2030 PROO) oraz 10 grudnia 2018 r. Przedmiotem drugiego posiedzenia były problemy w zakresie kontroli zlecenia przez jednostki samorządu terytorialnego zadań publicznych organizacjom pozarządowym lub podmiotom, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o UDPPiW oraz rozliczania dotacji na ten cel z punktu widzenia organizacji pozarządowych i regionalnych izb obrachunkowych.

V. Prowadzenie polityki informacyjnej i inne działania

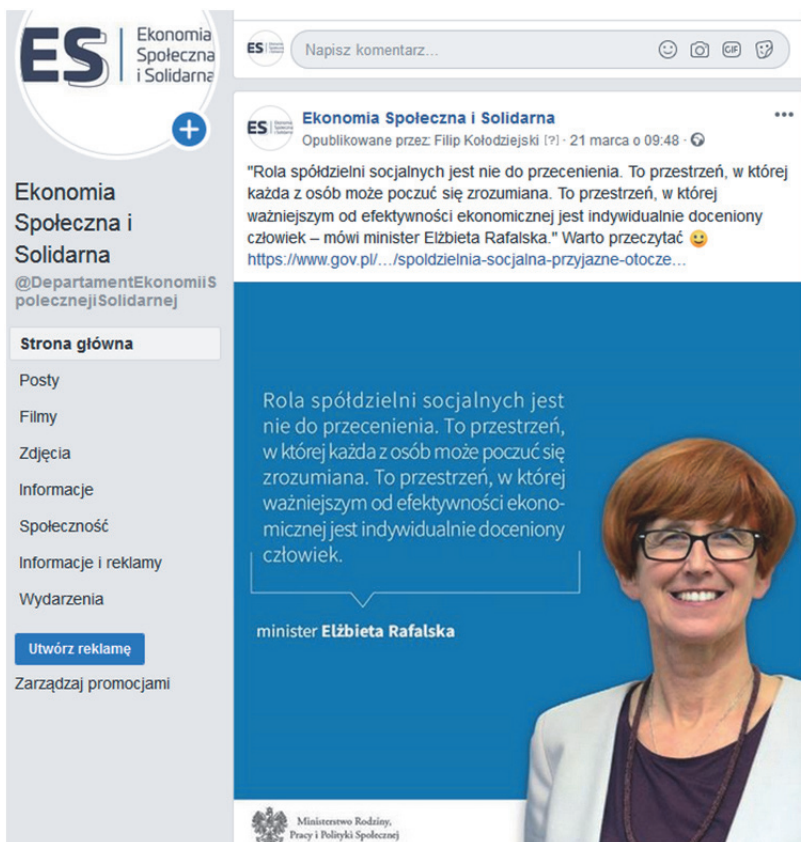
V.1. Polityka informacyjna

MRPiPS prowadziło politykę informacyjną, kampanie społeczne, konsultacje społeczne w zakresie wypracowywanych rozwiązań, dokumentów programowych i strategicznych. W 2018 r. w ramach jednej z form współpracy MRPiPS z organizacjami pozarządowymi czyli wzajemnego informowania się o planowanych kierunkach działalności Biuro Ministra i Komunikacji Społecznej, a następnie Biuro Promocji redagowało i administrowało stroną MRPiPS: www.mrpips.gov.pl, www.gov.pl/web/rodzina. Prowadzone były również profile w mediach społecznościowych np. Facebook, Twitter, Youtube, Instagram. Celem nadrzędnym funkcjonowania strony www.gov.pl/web/rodzina jest w możliwie przystępny i czytelny sposób zaprezentowanie działań MRPiPS. Posiadanie oficjalnych profili na popularnych serwisach społecznościowych pokazuje że MRPiPS jest otwarte na dialog z obywatelami i organizacjami pozarządowymi, a także podąża za trendami panującymi w Internecie.

„Emerytura +” w Sejmie. Pierwsze czytanie projektu

Przykładowa informacja ze strony internetowej MRPiPS

The screenshot shows a Facebook post from the page 'Ekonomia Społeczna i Solidarna'. The post is published by Filip Kołodziejcki on March 21, 2019, at 09:48. The text of the post reads: "Rola spółdzielni socjalnych jest nie do przecenienia. To przestrzeń, w której każda z osób może poczuć się zrozumiana. To przestrzeń, w której ważniejszym od efektywności ekonomicznej jest indywidualnie doceniony człowiek – mówi minister Elżbieta Rafalska." It includes a link to a government website and a quote from Minister Elżbieta Rafalska. The quote is displayed in a blue box with a photo of the minister. The page header includes the logo 'ES | Ekonomia Społeczna i Solidarna' and a navigation menu with items like 'Strona główna', 'Posty', 'Filmy', 'Zdjęcia', 'Informacje', 'Społeczność', 'Informacje i reklamy', and 'Wydarzenia'.

Przykładowa informacja z serwisu społecznościowego „Facebook”

Przykładowe wiadomości z profilu MRPiPS na serwisie społecznościowym „Twitter”

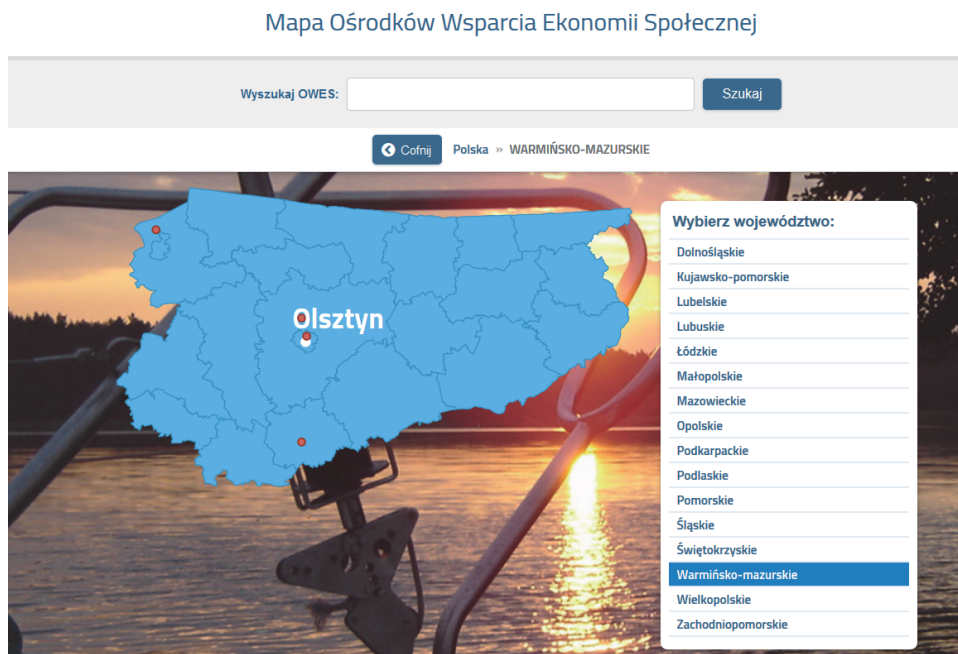
Oficjalny kanał Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w serwisie „Youtube”

DES prowadzi stronę internetową ekonomiaspoleczna.gov.pl., która zawiera bardziej szczegółowe informacje dotyczące obszaru ekonomii społecznej i solidarnej. Na stronie publikowana jest, aktualizowana co miesiąc Lista Przedsiębiorstw Społecznych, czyli podmiotów, które nie dzielą zysku, ale przeznaczają go na cele społeczne (np. na rzecz społeczności lokalnej lub na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które pracują w tym przedsiębiorstwie). Są to przede wszystkim spółdzielnie socjalne, ale także niektóre fundacje, stowarzyszenia i spółki non-profit. Lista powstała zgodnie z procedurą określoną w „Wytucznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Fun-

duszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014–2020”. Dla podmiotów, które się na niej znalazły to potwierdzenie statusu przedsiębiorstwa społecznego. Dla wszystkich, którzy są zainteresowani korzystaniem z usług przedsiębiorstw łączących działalność ekonomiczną z celami społecznymi, to baza pozwalająca na ich wyszukiwanie.

Na stronie znajduje się również Mapa Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej:

<http://wykazowes.ekonomiaspoleczna.gov.pl/>

W ramach polityki informacyjnej związanej z organizacjami pozarządowymi prowadzona jest również Biblioteka Ekonomii Społecznej i Solidarnej.

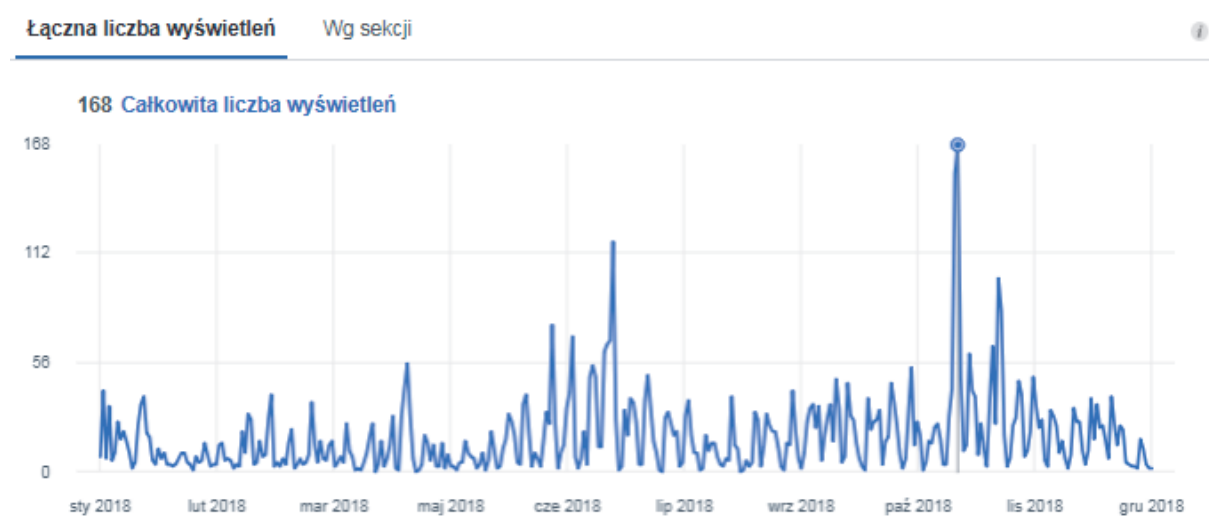
MODEL TWORZENIA REGIONALNYCH PROGRAMÓW ROZWOJU EKONOMII SPOŁECZNEJ

Jedną z pozycji znajdującą się w Bibliotece Ekonomii Społecznej i Solidarnej

Istnieją również prowadzone przez MRPiPS serwisy internetowe tj. senior.gov.pl, niepełnosprawni.gov.pl, zazyciem.mrpips.gov.pl, dedykowane różnym grupom społecznym: seniorom, osobom niepełnosprawnym, rodzinom, w których przyjdzie albo przyszło na świat ciężko chore dziecko czy poświęcony funduszom europejskim tj. portal efs.mrpips.gov.pl.

W 2018 r. kontynuowane były, rozpoczęte w 2017 r., działania upowszechniające ekonomię społeczną i solidarną na portalu społecznościowym facebook.com. Strona dostępna pod adresem <https://www.facebook.com/DepartamentEkonomiiSpolecznejSolidarnej> jest dla wielu osób głównym źródłem informacji o działaniach realizowanych przez MRPiPS w zakresie związanym z przedsiębiorczością społeczną. DES zamieszcza informacje o wydarzeniach organizowanych przez MRPiPS i jego partnerów projektowych, ale także przez inne instytucje publiczne lub organizacje pozarządowe realizujące istotne działania. Posty dotyczą także informacji o możliwych źródłach finansowania działalności (np. Krajowy Fundusz Szkoleniowy, Krajowy Fundusz Przedsiębiorczości Społecznej), ogłaszanych konkursach, konsultowanych dokumentach (np. aktualizacja KRPEŚ) oraz działalności OWES i PES. Poza wydarzeniami bieżącymi zamieszczane są cykle postów, np.: comiesięczna wiadomość o aktualizacji Listy Przedsiębiorstw Społecznych – ze statystyczną wizualizacją danych, serię informacji poprzedzających i zachęcających do uczestnictwa w Ogólnopolskim Forum Ekonomii Społecznej i Solidarnej oraz spotkaniach regionalnych z cyklu Blżej Funduszy Europejskich, a także grafiki promujące konkretne przedsiębiorstwa społeczne.

Od 1 stycznia do 31 grudnia 2018 r. opublikowano łącznie 193 posty, na które zareagowało 14 235 osób. Średni zasięg jednego „posta” to 2084 odbiorców, łączny 404 416. Największe zasięgi miały wiadomości dotyczące Krajowego Funduszu Szkoleniowego (ponad 11 tys.) oraz doniesienia z OFESiS (ponad 6 tys.), które zawierały zdjęcia z tego wydarzenia, a także relację na żywo. Podczas trwania Forum zanotowano rekord dziennego wyświetlenia strony Ekonomii Społecznej i Solidarnej na facebooku (168).

Wykres dot. liczby wyświetleń postów w poszczególnych dniach 2018 r.

Pierwsza część zdjęć z wczoraj, tj. z pierwszego dnia OFESiS, podczas którego - po wystąpieniu wprowadzającym Pani Minister Elżbiety Bojanowskiej - mieliśmy okazję zapoznać się z głosem przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej: Spółdzielni Socjalnej Dobra Ekonomia, Fundacji Pomocy Rodzinie „Człowiek w potrzebie” oraz Spółdzielni Socjalnej Aktywni.

Kolejnymi punktami były informacje przedstawiciela BGK, Pana Dyrektora Michała Kopcia, na temat Funduszu Gwarancyjnego i innych finansowych instrumentów zwrotne w ramach Krajowego Funduszu Przedsiębiorczości Społecznej oraz z wystąpienie Pani Andżeliki Wardęgi - dyrektora DES na temat aktualizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej.

Później odbył się Open Space na temat: Ekonomia społeczna i solidarna - czym powinna być?

Wiadomość dotycząca OFESiS.

V.2. Opracowanie rekomendacji i wytycznych

Prowadzono również działania w celu budowania partnerstw na poziomie regionalnym i lokalnym przez opracowywanie rekomendacji i wytycznych. Dobrym przykładem są tu działania ukierunkowane na cykliczne monitorowanie działalności OWES, które pozwoliło zgromadzić z ustaloną częstotliwością jednolite i spójne w skali ogólnopolskiej dane dotyczące działalności OWES i wspieranych przez nie podmiotów. W tym zakresie, we współpracy z grupą tematyczną ds. monitorowania i ewaluacji KKRES w I poł. 2018 r. opracowano narzędzie do monitorowania działalności OWES. Narzędzie zostało utworzone na potrzeby realizacji projektu pn. „Zintegrowany system monitorowania sektora ekonomii społecznej”, wdrażanego przez MRPiPS we współpracy z GUS.

Na przełomie grudnia 2018 r i stycznia 2019 r. w DES zrealizowano badanie potrzeb Przedsiębiorstw Społecznych, zwanych dalej PS. Przedsięwzięcie badawcze zostało zrealizowane w formie ankiety internetowej. W formularzu ankiety uwzględniono trzy części dotyczące kolejno: zapotrzebowania na środki finansowe wraz z uwzględnieniem proponowanych potencjalnych źródeł ich sfinansowania zakresu i formy oferty wsparcia OWES, a także znajo-

mości nowego narzędzia skierowanego do przedsiębiorstw społecznych, jakim jest możliwość tworzenia konsorcjów spółdzielczych. Zaproszenie do wzięcia udziału w badaniu skierowano do 838 podmiotów posiadających status PS, znajdujących się na liście PS, prowadzonej w DES. Ostatecznie ankietę wypełniło 209 podmiotów. Na podstawie uzyskanych w badaniu informacji już w 2019 r. opracowana została notatka podsumowująca, przedstawiająca najważniejsze informacje i wnioski.

V.3. Komisje konkursowe i patronaty

Do zadań Komisji należy analiza i ocena złożonych ofert w oparciu o kryteria określone przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ogłoszeniu o otwartym konkursie ofert oraz przedłożenie Ministrowi Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej opinii, co do złożonych ofert wraz z rekomendacją ich wyboru do przyznania dotacji. W komisji nie mogą zasiadać przedstawiciele tych organizacji, które biorą udział w konkursie. Każdy członek komisji jest zobowiązany podpisać deklarację bezstronności. Ostatecznego zatwierdzenia wyboru oferenta, na podstawie opinii komisji konkursowej, dokonuje Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

W 2018 r. podpisane zostały następujące zarządzenia w sprawie powołania komisji konkursowych:

- Zarządzenie nr 1 Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 4 stycznia 2018 r. w sprawie powołania Komisji Konkursowej do spraw opiniowania ofert złożonych w edycji 2018 otwartego konkursu ofert w ramach Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020 (Dz. Urz. Min. Rodz. Prac. i Pol. Społ. poz. 1);
- Zarządzenie nr 4 Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 stycznia 2018 r. w sprawie powołania Komisji Konkursowej w celu opiniowania ofert złożonych w ramach otwartego konkursu ofert pn. „Nowe horyzonty aktywnej integracji w środowisku lokalnym – animacja, edukacja, aktywizacja na rzecz zmniejszenia wykluczenia społecznego” edycja 2018 r. (Dz. Urz. Min. Rodz. Prac. i Pol. Społ. poz. 4).
- Zarządzenie Nr 5 Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 stycznia 2018 r. w sprawie powołania Komisji Konkursowej w celu opiniowania ofert złożonych w ramach otwartego konkursu ofert pn. „Aktywne postawy młodzieży – podnoszenie kompetencji, przedsiębiorczości i odpowiedzialności w wymiarze środowiska” – edycja 2018 r (Dz. Urz. Min. Rodz. Prac. i Pol. Społ. poz. 5);
- Zarządzenie Nr 6 Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 stycznia 2018 r. w sprawie powołania Komisji Konkursowej w celu opiniowania ofert złożonych w ramach otwartego konkursu ofert pn. „Partnerstwa przeciw wykluczeniu społecznemu – profesjonalne formy pomocy ze szczególną rolą zatrudnienia socjalnego” – edycja 2018 r. (Dz. Urz. Min. Rodz. Prac. i Pol. Społ. poz. 6);
- Zarządzenie Nr 9 Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 16 lutego 2018 r. w sprawie powołania Komisji Konkursowej w celu opiniowania ofert złożonych w ramach otwartego konkursu ofert pn. „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi” – edycja 2018 r. (Dz. Urz. Min. Rodz. Prac. i Pol. Społ. poz. 9);

- Zarządzenie Nr 10 Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 16 marca 2018 r. w sprawie powołania Komisji Konkursowej w celu opiniowania ofert złożonych w ramach otwartego konkursu ofert „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym” – edycja 2018 r. (Dz. Urz. Min. Rodz. Prac. i Pol. Społ. poz. 10);
- Zarządzenie Nr 12 Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 kwietnia 2018 r. w sprawie powołania Komisji Konkursowej w celu opiniowania ofert złożonych w ramach uzupełniającego otwartego konkursu ofert pn. „Partnerstwa przeciw wykluczeniu społecznemu – profesjonalne formy pomocy ze szczególną rolą zatrudnienia socjalnego” – edycja 2018 r. (Dz. Urz. Min. Rodz. Prac. i Pol. Społ. poz. 12);
- Zarządzenie Nr 13 Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 kwietnia 2018 r. w sprawie powołania Komisji Konkursowej w celu opiniowania ofert złożonych w ramach uzupełniającego otwartego konkursu ofert pn. „Aktywne postawy młodzieży – podnoszenie kompetencji, przedsiębiorczości i odpowiedzialności w wymiarze środowiska” – edycja 2018 r. (Dz. Urz. Min. Rodz. Prac. i Pol. Społ. poz. 13);
- Zarządzenie Nr 14 Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 kwietnia 2018 r. w sprawie powołania Komisji Konkursowej w celu opiniowania ofert złożonych w ramach uzupełniającego otwartego konkursu ofert pn. „Nowe horyzonty aktywnej integracji w środowisku lokalnym – animacja, edukacja, aktywizacja na rzecz zmniejszenia wykluczenia społecznego” – edycja 2018 r. (Dz. Urz. Min. Rodz. Prac. i Pol. Społ. poz. 14);
- Zarządzenie Nr 20 Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 lipca 2018 r. w sprawie powołania Komisji Konkursowej w celu opiniowania ofert złożonych w ramach dodatkowego, otwartego konkursu ofert „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym” – edycja 2018 r. (Dz. Urz. Min. Rodz. Prac. i Pol. Społ. poz. 20);
- Zarządzenie Nr 26 Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 listopada 2018 r. w sprawie powołania Komisji Konkursowej w celu opiniowania ofert złożonych w ramach dodatkowego, otwartego konkursu ofert „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym” – edycja 2018 r. (Dz. Urz. Min. Rodz. Prac. i Pol. Społ. poz. 27).

Organizacje pozarządowe obok urzędów administracji państwowej i placówek edukacyjnych to instytucje, które najczęściej zgłaszają się do MRPiPS z prośbą o patronat honorowy bądź udział w komitecie honorowym. MRPiPS objęło patronatem 105 inicjatyw zgłaszanych przez organizacje pozarządowe spośród 258 wniosków które wpłynęły w 2018 r. W 2018 r. organizacje pozarządowe, obok innych podmiotów, zwracały się również do MRPiPS z prośbą o przekazanie przedmiotów do licytacji na aukcje, które odbywały się w ramach organizowanych wydarzeń – były to jednostkowe sytuacje.

V.4. Nadzór nad fundacjami

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej jest organem nadzoru, ze względu na zakres swojego działania i cele statutowe dla 6326 fundacji. Coroczne sprawozdania z działalności fundacji podlegających nadzorowi MRPiPS złożyło za 2017 r. w 2018 r. – 2284 fundacji. Działania realizowane w 2018 r. na rzecz fundacji polegały na prowadzeniu w stosunku do nich polityki informacyjnej w zakresie obowiązków sprawozdawczych oraz udzielaniu fundacjom wyjaśnień i interpretacji w kwestii obowiązujących przepisów w tym zakresie.

Szczególne działania podjęto w związku z wejściem w życie 13 lipca 2018 r. ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz.U. z 2018 r. poz. 723 późn. zm.). W ww. ustawie zmianie uległy przepisy dotyczące fundacji – w zakresie sposobu kwalifikowania danej fundacji jako instytucji obowiązanej. W związku z powyższym wystosowano pismo do wszystkich nadzorowanych fundacji informujące o ww. zmianie oraz zwrócono się o niezwłoczne przekazanie informacji o przyjęciu gotówki lub dokonaniu płatności w gotówce o wartości równej lub przekraczającej równowartość 10 000 euro od dnia 13 lipca 2018 r.

Opracowano także, w oparciu o znowelizowane przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 maja 2001 r. w sprawie ramowego zakresu sprawozdania z działalności fundacji (Dz.U. poz. 529 z 2011 r. poz. 1291 oraz z 2018 r. poz. 2458), nowy wzór formularza, który stanowi istotne ułatwienie w zakresie wywiązywania się przez fundacje z obowiązku sprawozdawczego. Nowy formularz zamieszczono na stronie www.ekonomia.spoeczna.gov.pl.

V.5. Funkcjonowanie spółdzielni socjalnych

DES w MRPiPS w 2018 r. prowadził prace nad przygotowaniem *Informacji o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych działających na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych za okres 2016–2017*. Informacja jest opracowywana w związku z określonym w art. 19a ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1205) obowiązkiem Rady Ministrów w zakresie przedkładania Sejmowi i Senatowi RP w okresach dwuletnich informacji o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych.

13 kwietnia 2018 r. ww. *Informacja* została skierowana do uzgodnień międzyresortowych i opiniowania, 12 czerwca 2018 r. przyjęta przez Stały Komitet Rady Ministrów, a 29 czerwca 2018 r. przekazana Sejmowi i Senatowi Rzeczypospolitej Polskiej.

Informacje dotyczące funkcjonowania spółdzielni socjalnych są kluczowe dla programowania rozwiązań strategicznych i projektowania instrumentów wspierających rozwój i stabilizację ekonomii społecznej i solidarnej. Stanowią też szczególnie cenny zasób wiedzy pozwalający na weryfikację funkcjonowania spółdzielni socjalnych, a w dalszej kolejności udoskonalanie istniejących rozwiązań instytucjonalno-prawnych.

Zakres tematyczny dokumentu obejmuje:

- liczbę spółdzielni socjalnych;
- strukturę i zatrudnienie;

- przedmiot działalności i finanse;
- bieżące problemy;
- wykorzystywanie przez spółdzielnie socjalne przewidzianych dla nich instrumentów wsparcia;
- realizację zadań publicznych i możliwą realizację zamówień publicznych.

W *Informacji* wskazano ponadto najnowsze zmiany w ustawie z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, będące wynikiem procesu legislacyjnego zakończonego wejściem w życie 31 marca 2018 roku, ustawy z dnia 15 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz niektórych innych ustaw.

VI. Jednostki organizacyjne podległe i nadzorowane

Działania w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi MRPiPS realizowało również przez swoje jednostki organizacyjne podległe i nadzorowane.

Zgodnie z obwieszczeniem Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 lutego 2018 r. (M.P. z 2018 r. poz. 212) Ministrowi Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej podlega lub jest przez niego nadzorowanych, 9 jednostek. Spośród nich 5 jednostek współpracowało z organizacjami pozarządowymi:

1. Ochotnicze Hufce Pracy, zwane dalej OHP;
2. Centrum Partnerstwa Społecznego „Dialog” im. Andrzeja Bączkowskiego;
3. Instytut Pracy i Spraw Socjalnych;
4. Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych;
5. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

VI.1 Ochotnicze Hufce Pracy

W ramach zadań ustawowych związanych z zatrudnieniem, kształceniem i wychowaniem młodzieży OHP realizowały współpracę z organizacjami pozarządowymi. Była ona prowadzona głównie na poziomie wojewódzkim i lokalnym gdzie funkcjonują jednostki, które bezpośrednio prowadzą usługi dla młodzieży.

Wojewódzkie Komendy OHP zawierały porozumienia z organizacjami pozarządowymi, ukierunkowane na pomoc młodzieży potrzebującej wsparcia w procesie usamodzielnienia w szczególności zagrożonej wykluczeniem społecznym, bezrobotnej, nie posiadającej kwalifikacji, a także niepełnosprawnej.

Na szczeblu Komendy Głównej OHP realizowane było Porozumienie podpisane 30 maja 2018 r. z Fundacją Naukową – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych. Współpraca dotyczy projektu pn. „Budowa i wdrażanie innowacyjnych narzędzi ograniczających zjawisko pracy nierejestrowanej w instytucjach współodpowiedzialnych za minimalizację zjawiska

szarej strefy na rynku pracy” współfinansowanego z Funduszy Europejskich. W ramach projektu kadra OHP wspiera Fundację w opracowywaniu dedykowanych dla młodzieży szkoleń oraz materiałów dydaktycznych dotyczących zagrożeń i konsekwencji podejmowania zatrudnienia w szarej strefie.

Warto dodać, że w obszarze współpracy międzynarodowej w roku ubiegłym zrealizowano szereg projektów obejmujących swym zakresem współpracę z organizacjami pozarządowymi z krajów partnerskich oraz działania w obszarze wolontariatu. Projekty te dotyczyły następujących programów: Erasmus+, Polsko-Ukraińskiej Rady Wymiany Młodzieży, Polsko-Litewskiego Funduszu Wymiany Młodzieży oraz Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży.

Działania w zakresie kształcenia i wychowania skupiały się w dwóch obszarach. Jeden z nich dotyczył przedsięwzięć opartych na wolontariacie. Najczęściej prowadzono zbiórki żywności i odzieży, funduszy na cele społeczne (np. budowę hospicjum, rehabilitację osób niepełnosprawnych itp.), zajęcia w hospicjach, warsztatach terapii zajęciowej, domach dziecka i innych placówkach opieki długoterminowej, dbanie o otoczenie i środowisko lokalne (np. akcja „Sprzątanie świata”, porządkowanie cmentarzy, miejsc pamięci w kraju i na kresach wschodnich) oraz zbiórki karmy i wyposażenia do schronisk dla zwierząt.

Drugim obszarem jest stała współpraca z lokalnymi organizacjami pozarządowymi zajmującymi się organizacją wsparcia dla osób z różnego rodzaju deficytami, propagującymi zdrowy, higieniczny styl życia, zbiórki krwi, edukację prozdrowotną, profilaktykę uzależnień.

VI.2 Centrum Partnerstwa Społecznego „Dialog” im. Andrzeja Bączkowskiego

Centrum Partnerstwa Społecznego „Dialog” im. A. Bączkowskiego prowadzi działalność informacyjną m. in. poprzez organizowanie konferencji oraz debat własnych, do udziału w których zapraszani są przedstawiciele partnerów społecznych, a także organizacji pozarządowych. Na spotkaniach organizowane są bieżące problemy szeroko pojętej polityki społecznej, rynku pracy oraz dialogu obywatelskiego. Liczne debaty i konferencje organizowane w Centrum stały się miejscem wymiany myśli, poglądów różnego rodzaju instytucji i organizacji obywatelskich oraz partnerów społecznych i obywatelskich. W 2018 r. odbyło się 337 różnego rodzaju spotkań, w których wzięło udział ok. 10 600 osób.

W 2018 r. współprzewodniczącą Rady Dialogu Społecznego była Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej Elżbieta Rafalska. W ramach RDS funkcjonowały następujące zespoły problemowe:

- zespół problemowy ds. prawa pracy RDS;
- zespół problemowy ds. ubezpieczeń społecznych;
- zespół problemowy ds. budżetu, wynagrodzeń i świadczeń socjalnych RDS;
- doraźny zespół problemowy ds. zamówień publicznych;
- zespół problemowy ds. polityki gospodarczej i rynku;
- podzespół ds. reformy polityk rynku pracy;
- zespół problemowy ds. rozwoju dialogu społecznego;
- zespół problemowy ds. funduszy europejskich;
- zespół problemowy ds. międzynarodowych;

- doraźny zespół problemowy ds. SOR;
- zespół problemowy ds. usług publicznych;
- podzespół problemowy ds. służb mundurowych;
- podzespół problemowy ds. ochrony zdrowia;
- podzespół problemowy ds. KAS.

VI.3 Instytut Pracy i Spraw Socjalnych

Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, zwany dalej Instytutem, w 2018 r. współpracując z organizacjami pozarządowymi realizował następujące projekty:

- Projekt „Profesjonalizacja usług asystenckich i opiekuńczych dla osób niesamodzielnych – nowe standardy kształcenia i opieki” w ramach II Osi priorytetowej PO WER *Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji*, Działanie 2.8 *Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym*, w którym Instytut jest Liderem, a jednym z Partnerów jest Stowarzyszenie Niepełnosprawni dla Środowiska EKON – organizacja pozarządowa. Projekt ma na celu wypracowanie nowych standardów opieki osób niesamodzielnych, a doświadczenie EKONu w obszarze wspierania osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych stanowi istotny wkład tzw. trzeciego sektora w testowanie nowego systemu wsparcia osób niesamodzielnych.
- Projekt „Nowy model współpracy instytucji zatrudnienia socjalnego” w ramach II Osi priorytetowej PO WER *Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji*, Działanie 2.5 *Skuteczna pomoc społeczna*, w którym Instytut w roli Partnera współpracuje z Fundacją Fundusz Współpracy i Janowskim Stowarzyszeniem Niesienia Pomocy „Humanus”, którzy jako Partnerzy projektu reprezentują organizacje pozarządowe. Instytucje te dysponują doświadczeniem w zakresie tworzenia i wspierania działalności podmiotów ekonomii społecznej – dzięki temu w projekcie realizowana jest zasada transferu potrzeb identyfikowanych przez wspólnoty lokalne.

VI.4 Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych

Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w 2018 r. współpracował finansowo z organizacjami pozarządowymi i podmiotami o których mowa w art. 3 ust. 3 UDPPiW wspierając realizację zadań publicznych w zakresie podtrzymywania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej, a także działalności na rzecz kombatantów i osób represjonowanych w ramach ogłaszanych otwartych konkursów ofert.

W ramach przeprowadzonych przez Urząd w 2018 r. otwartych konkursów ofert na postawie art. 13 UDPPiW:

- na 65 ofert, podpisano 22 umowy z organizacjami pozarządowymi na powierzenie zadania publicznego, na łączną kwotę 249 000,00 zł;
- na 370 ofert, podpisano 137 umów z organizacjami pozarządowymi na wspieranie wykonywania zadań publicznych, na łączną kwotę 1 474 500,80 zł.

Dodatkowo w Urzędzie wyznaczona osoba prowadzi spis organizacji zrzeszających kombatanów i osoby represjonowane o ogólnopolskim zasięgu działania, który dostępny jest na stronie internetowej Urzędu www.kombatanci.gov.pl

VI.5 Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

W 2018 r. na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych PFRON wypłacił środki w łącznej wysokości 239 951 837,40 zł, w tym na dofinansowania dla organizacji pozarządowych – 239 830 018,45 zł, na obsługę zadania – 121 818,95 zł. Przedmiotem realizacji było 664 umów o zlecenie realizacji zadań realizowanych przez 432 organizacje pozarządowe. Wsparciem objęto 182 343 osoby niepełnosprawne.

Na zlecenie samorządu województwa – ze środków PFRON (przekazanych wg algorytmu) – zadanie realizowane było przez 14 samorządów wojewódzkich. Marszałkowie podpisali 641 umów na kwotę 13 422 808,00 zł w zakresie 13 rodzajów zadań przewidzianych do zlecenia. Zrealizowano 638 umów, na które wypłacono środki w wysokości 13 393 792,00 zł. Zadania zlecane przez samorzady wojewódzkie były realizowane przez 595 organizacji.

Na zlecenie samorządu powiatu – ze środków PFRON (przekazanych wg algorytmu) – starostowie 45 powiatów podpisali 223 umowy na wartość 3 797 382,00 zł z przeznaczeniem środków na realizację prowadzenia rehabilitacji osób niepełnosprawnych. W ramach zawartych umów wypłacona została kwota w wysokości 3 686 665,00 zł, w tym największy udział miały następujące zadania:

- prowadzenie rehabilitacji osób niepełnosprawnych w różnych typach placówek - 17%;
- prowadzenie grupowych i indywidualnych zajęć usprawniających – 26%;
- organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów, warsztatów, grup środowiskowego wsparcia oraz zespołów aktywności społecznej – 11%;
- organizowanie lokalnych, regionalnych i ogólnopolskich imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych – 10%;
- prowadzenie kampanii informacyjnych na rzecz integracji osób niepełnosprawnych i przeciwdziałaniu ich dyskryminacji – 7%.

VII. Środki finansowe przeznaczone na realizację Programu

MRPiPS przewidywało przeznaczyć na realizację zaplanowanych przedsięwzięć w 2018 r. kwotę 1 364,40 mln zł. Środki finansowe przeznaczone faktycznie na realizację Programu w 2018 r. wyniosły 715 mln zł. W zestawieniu środków przeznaczonych w 2018 r. na realizację programów/działań nie uwzględniono Resortowego Programu Asystent Rodziny i Koordynator Rodzinnej Pieczy Zastępczej (w 2018 r. na Program przeznaczono 80 000 000 zł) oraz Resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH+”, których ewidencja prowadzona jest na szczelbu województw (w 2018 r. na

Program przeznaczono 450 mln zł). Ze względu na brak danych na 2018 r. oraz charakter dokumentu nie wykazano również wydatków w ramach programu „Za Życiem”.

	Nazwa programu/działania realizowanego w ramach Programu współpracy	Wartość środków przeznaczonych w 2018 r. na realizację programu/działania	Liczba umów zawartych z organizacjami pozarządowymi w ramach danego programu w 2018 r.
1.	Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020	37,9 mln zł	325
2.	Program „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym”	11,1 mln zł	78
3.	Aktywne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu – nowy wymiar 2020	1,9 mln zł	28
4.	Program „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi”	1,6 mln zł	28
5.	Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020	399 mln zł	4 ⁶
6.	PO WER 2014–2020*	262 mln zł	23
7.	Program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”	brak danych	brak danych
8.	Karta Dużej Rodziny	1,5 mln zł	1
RAZEM		715 mln zł	487

⁶ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pełni funkcję Instytucji Zarządzającej Programem, natomiast umowy z organizacjami partnerskimi zawiera Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa jako Instytucja Pośrednicząca, dokonując również płatności na ich rzecz. Należy podkreślić, że ok. 360,6 mln zł z łącznej kwoty 393 mln przeznaczono na zakup żywności, którą organizacje wydały osobom potrzebującym – nie są to zatem środki finansowe bezpośrednio wspierające działalność organizacji pozarządowych. Wyłącznie kwota ok. 32 mln zł została przeznaczona na wsparcie dystrybucji, transportu i magazynowania – a więc wprost organizacji partnerskich

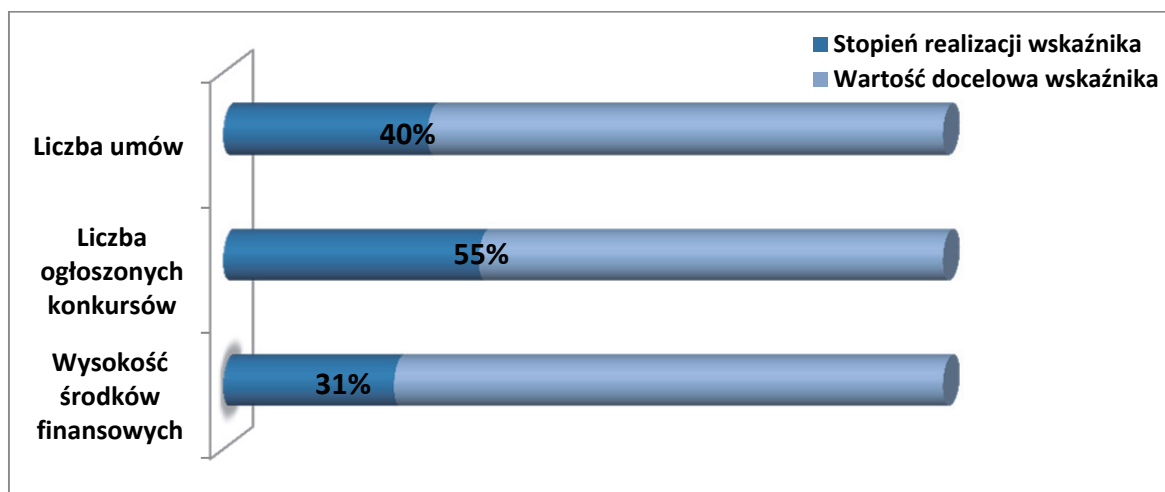

VIII. Wskaźniki oceny realizacji Programu

Wartość wskaźników Programu osiągniętych w 2018 r.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość za 2018 r.	Wartość docelowa w 2020 r.
1.	Wysokość środków finansowych przekazanych organizacjom na realizację zadań publicznych w latach 2018–2020	715 mln zł	2 300 mln zł
2.	Liczba ogłoszonych otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych w latach 2018–2020	11	20
3.	Liczba umów o współfinansowanie lub finansowanie zawartych na realizację zadań publicznych w latach 2018–2020	487	1230

Stopień realizacji docelowych wskaźników Programu w 2018 r.

Porównanie wskaźników Programów w latach 2015–2018

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość za 2015 r.	Wartość za 2016 r.	Wartość za 2017 r.	Wartość za 2018 r.
1.	Wysokość środków finansowych przekazanych organizacjom na realizację zadań publicznych	351,8 mln zł	342,6 mln zł	437,6 mln zł	715 mln zł
2.	Liczba ogłoszonych otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych	9	8	8	11
3.	Liczba umów o współfinansowanie lub finansowanie zawartych na realizację zadań publicznych	648	1051	1193	487
4.	Liczba ciał opiniodawczo-doradczych i pomocniczych oraz zespołów	13	14	14	12
5.	Liczba funkcjonujących w MRPiPS programów	13	12	11	10

IX. Podsumowanie

1. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej podobnie jak inne organy administracji rządowej, zgodnie z art. 5b znowelizowanej UDPPiW, ma obowiązek przyjęcia rocznego bądź wieloletniego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi. Warto podkreślić, że program współpracy z organizacjami pozarządowymi Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej został przyjęty jeszcze przed wprowadzeniem ww. przepisu, kiedy to przygotowanie takiego programu było dla ministrów i wojewodów fakultatywne.
2. Współpraca Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z organizacjami pozarządowymi realizowana jest w ramach sfer pożytku publicznego wymienionych w art. 4 UDPPiW.
3. Rozwinięta jest także współpraca o charakterze finansowym poprzez funkcjonowanie szeregu resortowych, bądź rządowych programów dotacyjnych (10 programów).
4. Wysokość środków finansowych przekazanych organizacjom na realizację zadań publicznych w 2018 r. wyniosła 715 mln zł.
5. W ramach współpracy zawarto 487 umów na realizację zadań. Spadek w porównaniu do lat poprzednich spowodowany był przejściem roli instytucji zarządzającej Programem Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014–2020 przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego na lata 2014–2020. Umowy zawarte przez MRPiPS z Funduszu Inicjatyw Obywatelskich stanowiły 44% wszystkich umów zawartych z organizacjami pozarządowymi w ramach Programu współpracy w 2016 r. oraz 56% w ramach Programu współpracy w 2017 r.
6. Mimo braku realizacji przez MRPiPS programu FIO systematycznie wzrasta liczba ogłoszonych otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych – 11 w 2018 r.
7. Minister prowadzi politykę współpracy z organizacjami pozarządowymi w realizacji wszystkich polityk publicznych, za które odpowiada. Znajduje to swoje odzwierciedlenie w funkcjonowaniu w ramach MRPiPS 12 ciał opiniodawczo-doradczych i pomocniczych oraz zespołów.
8. Realizując zadania przewidziane w Programie współpracy, Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej skupił uwagę na działaniach skierowanych do rodziny. Należy podkreślić podniesienie atrakcyjności KDR. Została dostosowana do najnowszych rozwiązań technologii cyfrowej. Wprowadzono dokumentu KDR w formie aplikacji na urządzeniach mobilnych. Partnerem obsługi Programu jest organizacja pozarządowa. Dzięki zaangażowaniu do współpracy podmiotu, który od lat prowadzi działania na rzecz interesów społecznych i ekonomicznych rodzin wychowujących dzieci, w tym rodzin wielopokoleniowych opiekujących się seniorami z systemu ulg i zniżek korzysta aż 451,7 tys. rodzin wielodzietnych. Podjęto ponadto szereg działań mających wspierać, także za pomocą organizacji pozarządowych, rodzinę w jej głównych funkcjach tj. opieka nad dzieckiem, opieka nad osobami niesamodzielnymi, w tym niepełnosprawnymi i starszymi.

9. Organizacje pozarządowe działają w bardzo wielu dziedzinach ważnych z punktu widzenia MRPiPS. Podmioty te mają doświadczenie, wiedzę i wyspecjalizowaną kadre, dzięki czemu mogą wspomagać realizację celów MRPiPS. Sektor pozarządowy efektywnie korzysta ze wsparcia funduszy europejskich. Przedsięwzięcia z zakresu wszystkich działów kierowanych przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na rzecz pracy, rodziny oraz zabezpieczenia społecznego są w kręgu zainteresowań sektora pozarządowego.

DES | Departament Ekonomii
Społecznej i Solidarnej

ISBN 978-83-66333-02-4